

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Laimos Matulevičiūtės,

V kurso, tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

Asmenų judėjimo laisvė pagal ESTT praktiką - naujausios tendencijos

**Freedom of Movement of Persons according to ECJ Jurisprudence – the
Latest Trends**

Vadovė: prof. dr. Skirgailė Žalimienė

Recenzentė: doc. dr. Deimilė Prapiestytė

Vilnius

2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe yra aptariama asmenų judėjimo laisvės bei pagrindinių, šiame darbe nagrinėjamų asmenų grupių sąvokos, kaip jos apibrėžiamos ES teisės aktuose bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje. Taip pat apžvelgiama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos tendencijos asmenų judėjimo laisvės srityje 2014-2024 m. laikotarpiu. Galiausiai, šiame darbe taip pat aptariami registruoti prašymai priimti prejudicinį sprendimą, dėl kurių galutiniai sprendimai darbo rašymo metu nėra priimti bei pateikiamos autorės įžvalgos į tai, kaip šie prašymai turėtų būti išsprendžiami.

Pagrindiniai žodžiai: asmenų judėjimas, darbuotojų judėjimas, asmenų judėjimo laisvė, Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, SESV, Europos Sąjungos teisė, darbuotojas, šeima, šeimos narys, trečiosios valstybės pilietis, Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

TURINYS

Ižanga.....	2
1. ASMENŲ JUDĖJIMO LAISVĖS SAMPRATA EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖJE.....	4
1.1. Asmenų judėjimo laisvės samprata.....	4
1.2. Pagrindinės asmenų judėjimo laisvės sąvokos.....	7
1.2.1. Darbuotojo sąvoka.....	7
1.2.2. Šeimos nario sąvoka.....	10
1.2.3. Trečiosios valstybės piliečio sąvoka.....	11
2. ASMENŲ JUDĖJIMO LAISVĖS PRINCIPAS EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKOJE – NAUJAUSIOS TENDENCIJOS.....	14
2.1. Laisvas darbuotojų judėjimas Europos Sąjungoje.....	14
2.2. Laisvas šeimos narių judėjimas Europos Sąjungoje.....	20
2.3. Trečiųjų valstybių piliečių judėjimas Europos Sąjungoje.....	26
3. REGISTRUOTŲ NACIONALINIŲ TEISMŲ PRAŠYMŲ DĖL PREJUDICINIO SPRENDIMO APŽVALGA.....	31
3.1. Prejudiciniai prašymai, susiję su darbuotojais.....	31
3.2. Prejudiciniai prašymai, susiję su trečiųjų valstybių piliečiais.....	34
IŠVADOS.....	37
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	39
SANTRAUKA.....	43
SUMMARY.....	44

IŽANGA

Temos aktualumas. Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) asmenų judėjimo laisvė yra viena iš keturių pagrindinių laisvių, kuri yra garantuojama Europos Sąjungos (toliau – ES) piliečiams. Ši teisė taip pat įtvirtinta Europos Sąjungos sutartyje (toliau – ES sutartis) bei Pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija). Ši ES teisės suteikiama teisė leidžia ES valstybių narių piliečiams ieškoti naujų bei geresnių darbo, verslo, išsilavinimo bei gyvenimo galimybių bei sąlygų. Nors, kaip bus matyti iš šio darbo turinio, asmenų judėjimo laisvės teisinis pagrindas yra pradėtas dar praeito amžiaus viduryje, iki šiol kyla probleminių klausimų, susijusių su jos įgyvendinimu. Būtent šiuos probleminius aspektus išaiškina Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Šios teisminės institucijos svarbi paskirtis taip pat yra nuolat bei sparčiai besikeičiančiame pasaulyje derinti ES valstybių narių bei individualių asmenų teises bei interesus. Taigi, šiame darbe atsiskleidžia, kaip Europos Sąjungos Teisingumo Teismas per pastarąjį dešimtmetį derino šiuos du, dažnai vienas kitam prieštaraujančius, siekius. Apžvelgus būtent naujausias tendencijas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje galima numatyti būtent kokie interesai, ES valstybių narių ar individualių asmenų, yra prioretizuojami bei kaip šie interesai derinami.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra apžvelgti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo paskutinio dešimtmečio (2014-2024 m.) praktiką asmenų judėjimo laisvės srityje ir nustatyti, kokia tendencija yra praktikos tendencija – ar praktika tam tikrais klausimais keičiasi, jei taip, tai kokia kryptimi bei ją įvertinti. Taip pat apžvelgti darbo rašymo metu pateiktus, bet neišnagrinėtus, prašymus dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.

Darbo uždaviniai. Šio darbo uždaviniai yra šie:

- 1) Apibrėžti, kas yra asmenų judėjimo laisvė bei kitas pagrindines sąvokas;
- 2) Nustatyti, kokia yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos tendencija asmenų judėjimo laisvės srityje;
- 3) Apžvelgti bei įvertinti registruotus prašymus dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.

Darbo objektai. Šio magistrinio darbo objektas yra ES teisinis reglamentavimas, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika asmenų judėjimo laisvės srityje bei ES valstybių narių nacionalinių teismų praktika.

Tyrimo metodai. Šiame darbe naudojami šie tyrimo metodai:

- 1) Lingvistinis – naudojamas aiškinant ES teisės aktuose numatytas sąvokas bei jų reikšmes.
- 2) Lyginamasis – naudojamas lyginant šio darbo autorės bei kitų teisininkų apžvalgas dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimų.
- 3) Sisteminis – šis metodas naudojamas apibrėžiant pagrindines šiame darbe naudojamas sąvokas, pavyzdžiui, asmenų judėjimo laisvės. Taip pat apžvelgiant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo skirtingus sprendimus nustatoma, kokie interesai ir kaip jie yra ginami šioje praktikoje.
- 4) Teleologinis – šiuo metodu atskleidžiama kokia yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos tendencija šiame darbe aptariama tema.

Darbo originalumas. Šio magistrinio darbo originalumas pasižymi tuo, kad jame nagrinėjami ne tik labiausiai nugarsėję, daugiausiai ir išsamiausiai aptarti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai dėl asmenų judėjimo laisvės. Jame aptariami pastarojo dešimtmečio sprendimai šios laisvės kontekste siekiant nustatyti, kokia kryptimi eina Teismo praktika šia tema. Be to, darbe aptariami įvairių ES valstybių narių nacionalinių teismų praktika, kas teisinėje literatūroje nėra dažnai daroma. Galiausiai, paskutinėje dalyje taip pat apžvelgiami registruoti ES valstybių narių nacionalinių teismų prašymai priimti prejudicinius sprendimus dėl asmenų judėjimo laisvės bei pateikiami pasvarstymai, kaip šią bylą galima išspręstų pats Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Šis aspektas, kaip ir pastarasis, taip pat nėra dažnai pasitaikantis teisinėje literatūroje.

Svarbiausi šaltiniai. Svarbiausi, šiame darbe naudojami šaltiniai yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, moksliniai straipsniai, ES direktyvos, reglamentai (pvz., Dublino reglamentas), registruoti prašymai priimti prejudicinį sprendimą (bylos *Vilniaus tarptautinė mokykla*, *Bestame* ir kt.).

1. ASMENŲ JUDĖJIMO LAISVĖS SAMPRATA EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖJE

1.1. Asmenų judėjimo laisvės samprata

Pirmasis teisės aktas, kuriuo buvo siekiama įtvirtinti asmenų judėjimo laisvę Europos ekonominėje bendrijoje (toliau – EEB), yra 1957 m. priimta EEB steigimo sutartis (toliau – Romos sutartis). Šios Romos sutarties 2 straipsnyje buvo numatyta bendroji rinka, taip pat siekis vystyti ekonominę veiklą bei šalinti kliūtis šiam tikslui. Kaip viena iš priemonių šiam tikslui pasiekti, Romos sutarties 3 straipsnio 1 dalies c punkte buvo numatytas kliūčių laisvam asmenų judėjimui tarp valstybių narių šalinimas (Romos sutartis, 1957). Asmenų judėjimo laisvei ES erdvėje pagrindai numatyti SESV 21 straipsnio 1 dalyje, kurioje numatyta, kad „kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje laikydamasis Sutartyse ir joms įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų“ (SESV, 2009). Pagal šią nuostatą, ši teisė yra garantuojama būtent ES piliečiams. Todėl aiškinantis šiame darbe aptariamą laisvės sampratą, būtina išsiaiškinti kas yra „Sąjungos pilietis“. Taip pat svarbus teisės aktas, reguliuojantis asmenų laisvą judėjimą ES yra Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/38/EB (toliau – Direktyva 2004/38). Šios direktyvos preambulės pirmasis motyvas skelbia, kad „Sąjungos pilietybė kiekvienam Sąjungos piliečiui suteikia pirminę ir asmeninę teisę laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, taikant Sutartyje ir jai vykdyti patvirtintose priemonėse nustatytus apribojimus ir reikalavimus“ (Europos Parlamentas ir Taryba, Direktyva 2004/38).

ES pilietybės koncepcija buvo sukurta vėliau nei asmenų judėjimo laisvės. Pirminės ES pilietybės ištakos glūdi Europos Bendrijos Steigimo sutartyje. Šios sutarties 17 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „<...> kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, yra Sąjungos pilietis. Sąjungos pilietybė ne pakeičia valstybės pilietybę, o ją papildo“ (Europos Bendrijos Steigimo sutartis, 1992). Tačiau tai, ar asmuo turi ES valstybės narės pilietybę, nėra reguliuojama ES teisės. Šiuo aspektu taip pat yra svarbi Deklaracija Nr. 2 prie Europos Sąjungos sutarties, kurioje skelbiama, kad „klausimas, ar asmuo turi valstybės narės pilietybę, sprendžiamas tik pagal suinteresuotos valstybės narės nacionalinę teisę“. Taigi tai, ar asmuo laikomas ES piliečiu, kuris galėtų naudotis ES teisės garantuojama asmenų judėjimo laisvė, priklauso būtent nuo atitinkamos valstybės narės nacionalinės teisės.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad kai įvyksta judėjimas tarp valstybių narių, tai gali reikšti judėjimą tarp skirtingų sistemų bei skirtingų teisių versijų (Kochenov, 2022, p. 4). Šią idėją

taip pat atspindi dažnai cituojama generalinio advokato Jacobs išvados dalis, kurioje išreiškiama nuomonė, kad „<...> Bendrijos pilietis, kuris išvyksta į kitą valstybę narę kaip darbuotojas ar savarankiškai dirbantis asmuo <...>, turi teisę ne tik užsiimti savo profesine veikla ir naudotis tokiais pačiomis gyvenimo ir darbo sąlygomis kaip ir priimančiosios valstybės piliečiai; be to, jis turi teisę tikėtis, kad, kad ir kur jis išvyktų užsidirbti pragyvenimui Europos bendrijoje, su juo bus elgiama pagal bendrą pagrindinių vertybių kodeksą, visų pirma tas, kurios nustatytos Europos žmogaus teisių konvencijoje. Kitais atvejais žodžiais tariant, jis turi teisę sakyti „*civis europeus sum*“ ir remtis šiuo statusu, kad galėtų pasipriešinti bet kokiam jo pagrindinių teisių pažeidimui“ (1992 m. gruodžio 9 d. generalinio advokato Jacobs išvada, C-49/91, EU:C:1992:210). Taigi, ES pilietybė yra neatsiejama asmenų judėjimo laisvės dalis. Šios laisvės, jos turinio nebūtų įmanoma išaiškinti be ES pilietybės koncepto, kuris yra pagrindas įgyvendinant šią laisvę.

Nors iki šiol buvo aptariama ES pilietybės, jos statuso reikšmė asmenų judėjimo laisvės kontekste, atkreiptinas dėmesys, kad tarp ES valstybių narių juda ne tik ES piliečiai. Nepaisant to, kad aptariamos laisvės tikslas buvo vystyti ekonomiką tarp ES valstybių narių, sukuriant galimybes būtent Sąjungos piliečiams naudotis naujomis galimybėmis ne tik jų nacionalinės pilietybės valstybėje, šia teise vis dažniau naudojasi trečiųjų valstybių piliečiai. Šių asmenų judėjimo ES teisiniai klausimai buvo pradėti reguliuojami XX a. pabaigoje. Vienas žinomiausių ir reikšmingiausių aktų – 1985 m. Šengeno sutartis, kurią vėliau papildė 1990 m. Šengeno konvencija (toliau – Šengeno konvencija). Šengeno konvencijos pagrindu atsirado Šengeno erdvė, kurioje yra pašalinta sienų kontrolė. Tokiu būdu buvo leista asmenims, esantiems iš trečiųjų, Šengeno konvencijos, šalių, taip pat ES piliečiams į šias valstybes, keliauti sušvelnintomis sąlygomis. Šios konvencijos paskirtis – leidžiant asmenims keliaujant švelnesnėmis sąlygomis ir vykdyti ekonominę veiklą, skatinti ekonominį augimą Europoje. Šengeno *aquis*, t. y. teisės aktų visuma, kuri įgyvendina Šengeno konvenciją, buvo inkorporuota į ES teisės sistemą priėmus 1997 m. Amsterdamo sutartį, kurio 2 Protokole numatyta Šengeno *cquis* integravimo sistema. Šengeno konvencijos įgyvendinimui buvo priimtas 2016 m. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso (Šengeno sienų kodeksas) (toliau – Šengeno sienų kodeksas).

Kitas ES teisės aktas, priimtas siekiant sureguliuoti trečiųjų valstybių piliečių statusą ES – iki 2003 m. galiojusi 1990 m. Dublino konvencija (toliau – Dublino konvencija). Šioje konvencijoje buvo nustatyta sistema, kurioje valstybėje narėje turėjo būti sprendžiami prieglobsčio prašymai. Pagrindinis „Dublino sistemos“ principas buvo, kad valstybės narės

pripažino viena kitą kaip „saugias trečiąsias valstybes“ (Hurwitz, 1999, The 1990 Dublin Convention..., p. 647).

Nors šiame darbe nebus nagrinėjama ESTT praktikos tendencijos dėl pabėgėlių judėjimo ES, tačiau autorės nuomone svarbu atkreipti ir į šią grupę, kurios judėjimo klausimai taip pat yra reguliuojami ES teisėje. 2010-2011 m. prasidėjus kariniams konfliktams dėl Arabų pavasario, dideli migrantų į ES skaičiai į ES. 2010 m. vien Graikijos pasienyje buvo suskaičiuoti 115 000 (šimtas penkiolika tūkstančių) nelegalių migrantų (European Union, 2023, Migration Flows throughout the ‘Arab Spring’). Darbo rašymu metu galiojantys teisės aktai pabėgėlių teisinės padėties klausimu yra ES yra Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (toliau – Direktyva 2013/32) ir Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas Nr. 604/2013, kuriuo nustatomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai (toliau – Dublino reglamentas). Tiek Direktyvoje 2013/32, tiek Dublino reglamento preambulėse yra numatyta, kad „bendra prieglobsčio politika, įskaitant bendrą Europos prieglobsčio sistemą, yra Europos Sąjungos tikslo laipsniškai sukurti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kuri būtų atvira tiems, kurie dėl susiklosčiusių aplinkybių teisėtai ieško apsaugos Sąjungoje, neatskiriama dalis. Tokia politika turėtų būti vykdoma valstybėms narėms laikantis solidarumo principo ir teisingai dalijantis atsakomybę, įskaitant ir su ja susijusią finansinę naštą“ (Europos Parlamentas ir Taryba, 2013, Direktyva 2013/32; Europos Parlamentas ir Taryba, 2013, Dublino reglamentas). Nors šie du teisės aktai nustato tik tokius procedūrinius aspektus kaip kuri ES valstybė narė nagrinėja prieglobsčio prašymą (Dublino reglamentas) ir procedūrą, kaip šie prašymai nagrinėjami (Direktyva 2013/32), bet būtent pagal šiuos teisės aktus priimti ES valstybių narių sprendimai dėl prašomo statuso suteikimo lemia jų galimybes judėti ES erdvėje. Valstybei priėmus sprendimą suteikti pabėgėlio statusą pareiškėjui, Šengeno sienų kodekso 6 straipsnio 1 dalies b punkto pagrindu įgyja teisę keliauti tarp ES valstybių narių, kai „bendra trukmė neviršija 90 dienų per bet kurį 180 dienų laikotarpį, kai laikoma, kad kiekviena tokio buvimo diena įeina į 180 dienų laikotarpį“ (Europos Parlamentas ir Taryba, 2013, Šengeno sienų kodeksas). Šia teise gali naudotis ir kitų trečiųjų valstybių piliečiai.

Iki šiol buvo aptariama apie asmenų judėjimo laisvę, kaip galimybę judėti iš vienos ES valstybės narės į kitą fizine prasme. Tačiau iš tikrųjų ši teisė apima ne tik galimybę judėti, bet taip pat teisę apsistoti, gyventi, balsuoti vietiniuose (savivaldybės) rinkimuose

bei vykdyti ekonominę veiklą (pagal darbo sutartį arba vykdyti savarankišką veiklą). Tačiau būtent judant tarp ES valstybių narių, įgyjamos kitos teisės, suteikiamos ES teisės. Tai yra teisės, kuriomis gali pasinaudoti tik fiziniai asmenys. Dėl to svarbu atkreipti dėmesį, kad asmenų judėjimo laisvės neapima juridinių asmenų (jie gali naudotis įsisteigimo, kapitalo, prekių bei paslaugų judėjimo laisvėmis).

Apibendrinant, galima teigti, kad asmenų judėjimo laisvė yra istoriškai išsivysčiusi ES teisės garantuojama teisė asmenims, atitinkantiems kriterijus, numatytus ES teisės aktuose, judėti tarp valstybių narių, apsigyventi, vykdyti ekonominę veiklą bei balsuoti vietiniuose rinkimuose. Šios laisvės tikslas – skatinti ekonominę bei socialinę gerovę ES sudarant sąlygas šiems asmenims patekti ir / arba apsigyvenant kitose valstybėse narėse. Dažniausiai ši teisė susijusi su ES pilietybės privilegijų įgyvendinimu. Tačiau vėlesniuose skyriuose bus aptariama, kaip šia laisve gali pasinaudoti ir ne ES piliečiai pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – taip pat ESTT, Teisingumo Teismas) praktiką.

Šiuo metu aktualiausias ES teisės aktas, kuris taip pat detaliausiai reglamentuoja asmenų judėjimo laisvę, yra Direktyva 2004/38. Šioje direktyvoje yra nustatyti formalūs reikalavimai asmenims, keliaujantiems iš vienos valstybės narės į kitą, sąlygas, kurioms esant gali likti valstybėje narėje ilgesniam nei trijų mėnesių laikotarpiui bei reikalavimus valstybėms dėl diskriminacijos draudimo ir kt. Tačiau Direktyva 2004/38 be įvairiausių reikalavimų taip pat pateikia įvairias sąvokas, kurios yra svarbios taikant ES teisę asmenų judėjimo ES erdvėje srityje. Dėl šios priežasties, tolimesniame skyriuje bus aptariamoms būtent šios sąvokos.

1.2. Pagrindinės asmenų judėjimo laisvės sąvokos

1.2.1. Darbuotojo sąvoka

Direktyvoje 2004/38 „darbuotojo“ sąvoka nėra apibrėžta. Tačiau tai svarbi sąvoka, kalbant apie ES valstybių narių darbuotojus arba savarankiškai dirbančius asmenų teisę apsigyventi bei verstis ekonominio pobūdžio veikla kitoje valstybėje narėje. Tai yra susiję su tokiais aspektais kaip diskriminacijos draudimas, galimybė gauti leidimą gyventi. Taip pat su darbuotojo (taip pat savarankiškai dirbančio asmens) statusu yra susiję reikalavimai, kada asmuo gali būti likti kitoje valstybėje narėje ilgiau nei 3 (trijų) mėnesių. Paties „darbuotojo“ sąvoka yra apibrėžiama ES valstybių narių. Tai patvirtina Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2019/1152 dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų Europos Sąjungoje (toliau – Direktyva 2019/1152), kurios 1 straipsnio 2 dalyje numatyta,

kad ši direktyva taikoma kiekvienam Sąjungos darbuotojui, dirbančiam pagal darbo sutartį ar susijusiam darbo santykiais, kaip apibrėžta pagal kiekvienos valstybės narės galiojančią teisę, kolektyvines sutartis arba taikomą praktiką, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo praktiką“ (Europos Parlamentas ir Taryba, 2019). Nors pagal šią nuostatą atrodytų, kad „darbuotojo“ sąvoka yra ES valstybių narių nacionalinės teisės sąvoka, kurioje tik turi būti atsižvelgiama į ESTT praktiką, bet Teisingumo Teismo praktikoje laikoma, kad tai yra ES autonominė sąvoka. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal šią nuostatą, įtakos darbuotojo, dirbančio pagal darbo sutartį sampratai įtakos turi ir Teisingumo Teismo praktika. Autoriai Komendova ir Horecky atkreipia dėmesį, kad dažniausiai ESTT „darbuotojo“ sąvoką aiškina per šiuos tris pagrindinius požymius: *pirma*, darbo funkcijų atlikimą; *antra*, darbuotojo pavaldumo ir darbdavio viršenybės santykius; ir *trečia*, atlyginimas (Komendová, Horecký, 2021, The Notion of “Worker”..., p. 54).

ESTT 2018 m. vasario 21 d. sprendime prejudiciniame *Matzak*, teismas nagrinėjo bylą, kurioje kilo klausimas dėl atlyginimo savanoriui ugniagesiui Matzak už budėjimo laiką namuose Direktyvos 2003/88, nustatančios tam tikrus darbo laiko organizavimo klausimus. ESTT pažymėjo, kad taikant šią direktyvą „darbuotojo“ sąvoka neturi būti skirtingai aiškinama pagal valstybių narių nacionalinės teisės aktus, nes tai yra Sąjungos teisės sąvoka (2018 m. vasario 21 d. prejudicinis sprendimas *Matzak*, C-518/15, EU:C:2018:82, 28 p.). Be to, atkreipė dėmesį, kad pagal ESTT praktiką darbo santykių teisinis pobūdis pagal nacionalinę teisę negali daryti įtakos darbuotojo statusui pagal Sąjungos teisę (2018 m. vasario 21 d. prejudicinis sprendimas *Matzak*, C-518/15, EU:C:2018:82, 29 p.). Todėl Teismas nusprendė, kad Matzak savanorio statusas nėra svarbus nustatant, ar jis yra darbuotojas. Šioje byloje Teisingumo Teismas konstatavo, kad asmuo, esantis tokioje kaip *Matzak* padėtyje, laikytinas „darbuotoju“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2003/88, nes, jis buvo priimtas į priešgaisrinės apsaugos tarnybą, kurioje, vadovaujamas kito asmens, vykdė tam tikrą realią ir faktinę veiklą, už kurią jam mokėtas atlyginimas (2018 m. vasario 21 d. prejudicinis sprendimas *Matzak*, C-518/15, EU:C:2018:82, 31 p.).

Kitame 2015 m. liepos 9 d. ESTT prejudiciniame sprendime *Balkaya*, pareiškėjas buvo apskundęs atleidimo iš darbo teisėtumą, nes jo manymu, buvo atleista dvidešimt žmonių (kolektyvinis atleidimas) ir bendrovė neįvykdė pagal nacionalinę teisę visų su tuo priklausančių reikalavimų. Tačiau pagal Vokietijos teisę, direktorius, kaip juridinio asmens valdymo organo dalyvis, ir praktikantas, atliekantis praktinį darbą, kad įgytų žinių, nelaikomi darbuotojais. Dėl direktoriaus ESTT pažymėjo, „darbuotojo“ sąvoka turi būti

apibrėžta remiantis objektyviais darbo santykius apibūdinančiais kriterijais, atsižvelgiant į atitinkamų asmenų teises ir pareigas. Taigi pagrindinis darbo santykių požymis yra tas, kad asmuo tam tikrą laiką kito asmens naudai ir jo vadovaujamas vykdo veiklą, už kurią gauna atlyginimą (2015 m. liepos 9 d. prejudicinis sprendimas *Balkaya*, C-229/14, ECLI:EU:C:2015:455, 34 p.). Teisingumo Teismas konstatavo, kad jei asmuo atitinka šias sąlygas, jį su kita darbo santykių šalimi siejančio ryšio teisinis pobūdis neturi reikšmės taikant Direktyvą 98/59 (dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su kolektyviniu atleidimu iš darbo, suderinimo) (2015 m. liepos 9 d. prejudicinis sprendimas *Balkaya*, C-229/14, ECLI:EU:C:2015:455, 36 p.). Dėl direktoriaus pavaldumo Teisingumo Teismas pasisakė, kad šiuo atveju jį paskiria šios bendrovės dalyvių susirinkimas, kuris bet kuriuo metu prieš vadovo valią gali jį atšaukti. Be to, šis asmuo veiklą vykdo vadovaujamas arba kontroliuojamas minėto organo ir laikydamasis jam tuo tikslu nustatytų gairių ir apribojimų. Nors jis vykdydamas turi veiksmų laisvę, kuri yra didesnė visų pirma nei darbuotojo, kaip jis suprantamas pagal Vokietijos teisę, kuriam darbdavys gali išsamiai nurodyti užduotis, kurias jis privalo atlikti, ir jų atlikimo būdus, vis dėlto jį su šia bendrove sieja pavaldumo santykis (2015 m. liepos 9 d. prejudicinis sprendimas *Balkaya*, C-229/14, ECLI:EU:C:2015:455, 39,40 p.). Be to, byloje nebuvo ginčijama, kad jis gavo atlyginimą. Atsižvelgus į šias aplinkybes, ESTT konstatavo, kad direktorius turi būti laikomas darbuotoju.

Dėl praktikanto autorės nuomone Teisingumo Teismas priėmė netikėtą sprendimą. Kaip minėta anksčiau, vienas iš asmenį kvalifikuojančių kaip darbuotoją požymių yra tai, kad jam už jo vykdomą veiklą yra mokamas atlyginimas. Šioje situacijoje praktikantas buvo remiamas valstybės lėšų. Vis dėlto, Teisingumo Teismas šįkart konstatavo, kad ši aplinkybė neturi reikšmės. ESTT nusprendė, kad asmuo, negaudamas atlyginimo iš darbdavio, tačiau finansiškai remiamas ir pripažintas už užimtumo skatinimą atsakingų viešųjų įstaigų, įmonėje per praktiką atlieka praktinį darbą, siekdamas įgyti žinių ar jas pagilinti arba užbaigti profesinį mokymąsi, turi būti laikomas turinčiu darbuotojo statusą atlyginimo iš darbdavio, tačiau finansiškai remiamas ir pripažintas už užimtumo skatinimą atsakingų viešųjų įstaigų, įmonėje per praktiką atlieka praktinį darbą, siekdamas įgyti žinių ar jas pagilinti arba užbaigti profesinį mokymąsi, turi būti laikomas turinčiu darbuotojo statusą (2015 m. liepos 9 d. prejudicinis sprendimas *Balkaya*, C-229/14, ECLI:EU:C:2015:455, 52p.). Autorės nuomone, šis sprendimas yra puikus pavyzdys to, kad „darbuotojo“ sąvoka labiausiai priklauso būtent nuo to, ar asmuo, vykdamas veiklą, yra priklausomumo santykiuose, kai jis turi vykdyti darbdavio pavedimus. Tačiau

atlygintinumas, kuris irgi laikomas vienu iš kvalifikuojančiu asmenį kaip darbuotoją požymių, nėra toks reikšmingas. Dėl to vertinant, ar asmuo pagal ES teisę laikytinas darbuotoju, turi būtent žvelgiama į sutartinių santykių turinį, o atlygintinumas eina kaip antraeilis, nenulemiantis faktorius.

Darytina išvada, kad „darbuotojo“ sąvoka, kuri nors reguliuojama ES valstybių narių nacionalinių teisės aktų, yra autonominė ES teisės sąvoka, išaiškintina per ESTT praktiką, apimanti tris pagrindinius bruožus – darbo funkcijų atlikimas, pavaldumas ir atlygintinumas. Svarbu atkreipti dėmesį, kad kaip aptartame sprendime *Balkaya*, paskutinis bruožas nėra lemiamas.

1.2.2. Šeimos nario sąvoka

Pagal Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 dalį, šeimos nariais laikomi šie asmenys: *pirma*, sutuoktinis; *antra*, partneris, su kuriuo Sąjungos pilietis sudarė registruotą partnerystę, remiantis valstybės narės teisės aktais, jei priimančioji valstybė narė traktuoja registruotą partnerystę kaip lygiavertę santuokai ir laikantis atitinkamuose priimančiosios valstybės narės teisės aktuose nustatytų reikalavimų; *trečia*, piliečio ir sutuoktinio ar partnerio tiesioginiai palikuonys, kuriems nesukakę 21 metų amžiaus, arba išlaikytiniai; ir, *ketvirta*, piliečio ir sutuoktinio ar partnerio išlaikomi tiesioginiai giminaičiai, esantys aukščiau pagal giminystės liniją (Europos Parlamentas ir Taryba, 2004, Direktyva 2004/38). Panašiai „šeimos narių“ sąvoka apibrėžiama ir kituose aktuose, pavyzdžiui, Dublino Reglamento 2 straipsnio g punkte. Šiame skyriuje tik skiriasi tai, kad vietoje Direktyvos 2004/38 nurodytų palikuonių, nesukakusių 21 metų amžiaus, nurodomi nepilnamečiai vaikai, jei jie yra nesusituokę, taip pat nepaisant to, ar jie yra santuokiniai, ar nesantuokiniai, ar įvaikinti, kaip apibrėžta nacionalinėje teisėje (Europos Parlamentas ir Taryba, 2013, Direktyva 2004/38). Pastarajame akte taip pat įtraukiama kategorija tuo atveju, kai tarptautinės apsaugos gavėjas yra nepilnametis ir nesusituokęs – tėvas, motina ar kitas suaugęs asmuo, atsakingas už gavėją pagal valstybės narės, kurioje gavėjas yra, teisę arba praktiką (Europos Parlamentas ir Taryba, 2013, Direktyva 2004/38). Besiskiriančios kategorijos, išskiriamos skirtinguose ES teisės aktuose rodo, kad priklausomai nuo situacijos bei taikytino ES teisės akto, asmenys, laikomi „šeimos nariais“, iš tikrųjų gali skirtis. Kaip atkreipia dėmesį des Places, daugelis ES teisės aktų neapima brolių ir seserų. Tačiau Dublino reglamento 6 straipsnis yra išimtis, nes jame pateikiama nuoroda į nevienalytę grupę, kurią sudaro šeimos nariai, broliai ir (arba) seserys arba giminaičiai (des Places, 2024, Who Counts as a Family..., p. 61).

F. Strumia nuomone, ES institucijos remiasi lanksčia, pragmatiška šeimos samprata, kuri leidžia taikyti kelis bendro gyvenimo ir abipusės atsakomybės modelius bei įvairius pagrindinius ryšius – nuo biologinių iki teisinių, faktinių bei emocinių (des Places, 2024, Who Counts as a Family..., p. 60). Autorės nuomone iš tikrųjų, net nurodyta nuostata parodo ES institucijų progresyvų požiūrį, kai šeima yra grindžiama ne tik santuokiniais, bet taip pat ir partnerystės ryšiais.

2018 m. gegužės 31 d. ESTT prejudiciniame sprendime *Valcheva* Teisingumo Teismas pasisakė dėl rūpinimosi, kvalifikuojant „šeimos narius“, svarbos. Šios bylos faktinių aplinkybių esmė – močiutė bandė teismine tvarka nusistatyti bendravimo tvarką su anūku, kurio tėvai išsiskyrė. Kasacinis teismas kreipėsi į ESTT su prejudiciniu prašymu išspręsti klausimą, ar situacijoje aktualus teisės aktas taikomas ne tik vaikų santykiuose su tėvais, bet taip pat su seneliais. Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį į 2001 m. kovo 27 d. Komisijos darbinio dokumento dėl sprendimų, susijusių su tėvų pareigomis, tarpusavio pripažinimo matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas kėlė klausimą, kokie asmenys gali vykdyti tėvų pareigas arba naudotis bendravimo teise. Jis svarstė kelis variantus, konkrečiai kalbant, apsiriboti asmenimis, susijusiais su vienu iš vaiko tėvų, ir, atvirkščiai, neapsiriboti jokiais konkrečiais asmenimis. Šiame dokumente paminėti, be kita ko, seneliai ir padaryta nuoroda į Europos Tarybos parengtą Konvencijos dėl teisės bendrauti su vaikais projektą, kuriame pripažįstama vaikų teisė bendrauti ne tik su tėvais, bet ir su kitais asmenimis, su kuriais juos sieja šeimos ryšiai, pavyzdžiui, su seneliais. Galiausiai, Sąjungos teisės aktų leidėjas pasirinko variantą, pagal kurį jokiais nuostatomis neturi būti ribojamas asmenų, galinčių vykdyti tėvų pareigas arba naudotis bendravimo teise, ratas (2018 m. gegužės 31 d. prejudicinis sprendimas *Valcheva*, C-335/17, EU:C:2018:359, 31 p.). Teismas priėmė sprendimą, kad ES teisės akte, kuriame buvo vartojama sąvoka „bendravimo teisė“ apėmė ir senelius. Šis Teisingumo Teismo sprendimas parodo, ES teisėje „šeimos nariai“ nėra traktuojami siaurai. Iš tikrųjų, ši sąvoka apima didelį ratą asmenų, kurių gali ir nesieti tiesioginiai, pirmos eilės ryšiai.

„Šeimos nario“, kaip matyti iš skirtingų ES teisės aktų bei Teismo praktikos, skirtingame kontekste, aplinkybėse, gali apimti siauresnį bei platesnį ratą asmenų. Autorės nuomone, šiuo metu ES teisės aktai nepateikia vieningo sąvokos „šeimos narys“ apibrėžimo. Dėl to kiekvienoje situacijoje, priklausomai nuo to, koks ES teisės aktas taikytinas, skirtingai bus vertinama, ar aktualus reguliavimas bus taikomas asmeniui, kuris nori pasinaudoti teisėmis, priklausančiomis šeimos nariams.

1.2.3. Trečiosios valstybės piliečio sąvoka

Dėl „trečiosios valstybės piliečio“ sąvokos apibrėžimo ES teisėje kyla mažiausiai problemų. Trečiosios valstybės piliečiais laikomi piliečiai tos valstybės, kuri nėra ES valstybė narė (Kosinska, Kunysz, 2019, Cultural Rights of Third-Country..., p. 16). Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos (ES) 2024/1233 dėl ienos prašymų išduoti vieną leidimą trečiųjų valstybių piliečiams gyventi ir dirbti valstybės narės teritorijoje teikimo procedūros ir dėl valstybėje narėje teisėtai gyvenančių trečiųjų valstybių darbuotojų bendrų teisių (toliau – Direktyva 2024/1233) 2 straipsnio 1 dalyje trečiosios valstybės pilietis apibrėžiamas kaip „asmuo, kuris nėra Sąjungos pilietis, kaip tai suprantama SESV 20 straipsnio 1 dalyje“. SESV straipsnyje, į kurią pateikta nuoroda, numatytas ES pilietybės įvedimas, pagal kurį visi ES valstybių narių piliečiai yra ES piliečiai. Tačiau nors paviršutiniškai pažiūrėjus atsakymas atrodo labai paprastas, iš tikrųjų yra šios sąvokos aspektų, į kuriuos atsakymus rasti ne taip lengva. Pavyzdžiui, ar būtų laikomas asmuo trečiosios valstybės piliečiu, jeigu jis turi dvigubą pilietybę, vieną ES valstybės narės, o kitą trečiosios valstybės? Šioje darbo dalyje būtent į šį probleminį klausimą ir bus bandoma rasti atsakymą.

Aptariant pirmąjį probleminį klausimą, autorės nuomone, SESV 20 straipsnis yra pagrindas visiems piliečiams, turintiems visiems vienos ES valstybės narės pilietybės pilietybę, tuo pačiu ir ES pilietybę. Nei SESV, nei jokiame kitame ES teisės akte nėra nustatyta, kad turėjimas trečiosios valstybės pilietybę būtų kriterijus, atimantis iš asmens ES pilietybę. Tačiau svarbu paminėti, kad daugelis ES valstybių narių, tame tarpe ir Lietuva, neleidžia arba labai riboja galimybę turėti dvigubą pilietybę. Tai taip pat patvirtina ESTT praktika. Puikūs pavyzdys – *Micheletti* byla. Argentinoje gimęs Micheletti įgijo Argentinos pilietybę pagal *ius soli* principą. Kadangi jo tėvas buvo Italijos pilietis, jis taip pat gimdamas įgijo Italijos pilietybę pagal *ius sanguinis* principą. Jam pateikus prašymą dėl leidimo gyventi Ispanijoje, norint pradėti savarankišką odontologijos paslaugų veiklą, kaip ES valstybės piliečiui, Ispanija suteikė prioritetą Micheletti Argentinos pilietybei. Pirmenybės teikimas Argentinos pilietybei reiškė, kad Ispanijos valdžios institucijos neturėjo svarstyti jo prašymo dėl leidimo gyventi šalyje kaip savarankiškai dirbančiam asmeniui pagal ES vidaus judumo taisykles, nes jos taikomos tik valstybių narių piliečiams (Oosterom-Staples, 2018, The Triangular Relationship between..., p. 450). Autorė Oosterom-Staples atkreipė dėmesį, kad ši Ispanijos praktiką iš tikrųjų atitiko Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimą *Nottebohm* byloje. Tačiau ESTT sprendime konstatavo, kad judumo ES viduje atveju trečiosios šalies pilietis, kuris gali pateikti įrodymų, kad jis taip

pat yra valstybės narės pilietis, turi būti vertinamas pagal judumo ES viduje taisykles. Taip yra ir tuo atveju, jei jis niekada negyveno valstybėje narėje, kurios pilietis jis yra. pilietis(Oosterom-Staples, 2018, The Triangular Relationship between..., p. 450).

Taigi, pagal ES teisę ir ESTT praktiką, darytina išvada, kad asmuo, net turintis dvigubą pilietybę, vieną ES valstybės narės, o kitą trečiosios valstybės, vis tiek turi teisę naudotis visomis teisėmis, garantuojamoms ES piliečiams. Tam įtakos nedaro taip pat faktas, kad asmuo jomis anksčiau nesinaudojo.

2. ASMENŲ JUDĖJIMO LAISVĖS PRINCIPAS EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKOJE – NAUJAUSIOS TENDENCIJOS

Šioje darbo dalyje bus aptariama ESTT praktikos tendencija, dėl asmenų, pasinaudojusių judėjimo laisve ES, aptariant vienodo traktavimo reikalavimą. Kaip ir kitose temose, tam, kad būtų aptikta tendencija, bus apžvelgiama praktika 2014-2024 m. praktika.

2.1. Laisvas darbuotojų judėjimas Europos Sąjungoje

2014 m. birželio 19 d. ESTT prejudiciniame sprendime *Saint Prix* nagrinėjo Jungtinės Karalystės nacionalinio teismo pateiktą prejudicinį prašymą dėl darbuotojo teisės gyventi kitoje ES valstybėje narėje, nutraukus darbo santykius. Šiuo atveju, pareiškėja *Saint Prix* buvo Prancūzijos pilietė, atvykusi į Jungtinę Karalystę. Ji įsidarbino pagalbine mokytoja darželyje, bet šį darbą nutraukė, motyvuodama tuo, kad jai tapo pernelyg sunku dirbti darželyje (2014 m. birželio 19 d. prejudicinis sprendimas *Saint Prix*, C-509/12, EU:C:2014:2007, 16 p.). Ji pateikė socialinės paramos prašymą, kuris buvo atmestas. *Saint Prix* šį sprendimą apskundė. Prejudicinį prašymą pateikusiam teismui kilo klausimas, ar nėščioji, kuri laikinai dėl nėštumo nedirba, turi būti pripažinta „darbuotoja“, kad jai būtų taikoma SESV 45 straipsnyje įtvirtinta darbuotojų judėjimo laisvė ir Direktyvos 2004/38 (autorės pataisymas – neteisingai nurodytas numeris) 7 straipsnyje numatyta teisė gyventi šalyje (2014 m. birželio 19 d. sprendimas *Saint Prix*, C-509/12, EU:C:2014:2007, 20 p.).

Teisingumo Teismas sprendime rėmėsi Direktyvos 2004/38 nuostatomis. Jis atkreipė dėmesį į buvusią praktiką, pagal kurią nėštumas akivaizdžiai skiriasi nuo ligos, nes nėštumas negali būti prilygintas patologinei būklei (2014 m. birželio 19 d. sprendimas *Saint Prix*, C-509/12, EU:C:2014:2007, 29 p.). Todėl moteris, šiuo atveju *Saint Prix*, kuri laikinai nedirba paskutiniais nėštumo mėnesiais ir trumpą laikotarpį po gimdymo, negali būti pripažinta laikinai dėl ligos negalinčiu dirbti asmeniu (2014 m. birželio 19 d. sprendimas *Saint Prix*, C-509/12, EU:C:2014:2007, 30 p.). Toliau sprendime ESTT rėmėsi savo buvusią praktiką siekiant asmenį pripažinti „darbuotoju“, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, nebūtinai reikia atsižvelgti į tai, ar egzistuoja darbo santykiai ir ar jie faktiškai galės tęstis. Šiomis aplinkybėmis negalima tvirtinti, kad Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 3 dalyje išsamiai išvardytos aplinkybės, kuriomis migruojančiam darbininkui, nors jis ir nebėra saistomas darbo santykių, vis dėlto gali būti ir toliau

pripažįstamas toks jo statusas, kaip teigia Jungtinės Karalystės vyriausybė. Šiomis aplinkybėmis negalima tvirtinti, kad Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 3 dalyje išsamiai išvardytos aplinkybės, kuriomis migruojančiam darbininkui, nors jis ir nebėra saistomas darbo santykių, vis dėlto gali būti ir toliau pripažįstamas toks jo statusas, kaip teigia Jungtinės Karalystės vyriausybė (2014 m. birželio 19 d. sprendimas *Saint Prix*, C-509/12, EU:C:2014:2007, 37, 38, 40 p.). Atkreiptinas dėmesys, kad „darbuotojo“ statuso išlaikymas šiuo atveju susietas su grįžimu į darbo rinką per protingą terminą. Teisingumo Teismas šiame sprendime taip pat palaikė Europos Komisijos poziciją, pagal kurią pilietė būtų atgrasyta pasinaudoti savo judėjimo laisve, kai tuo atveju, jeigu ji priimančiojoje valstybėje taptų nėščia ir todėl, nors ir trumpam, išeitų iš darbo, ji rizikuotų netekti darbuotojo statuso šioje valstybėje (2014 m. birželio 19 d. sprendimas *Saint Prix*, C-509/12, EU:C:2014:2007, 44 p.).

Toks ESTT sprendimas iš dalies yra prieštaraujantis kitai jo praktikai, pavyzdžiui, tai, aprašyti šio darbo 1.2.1. skyriuje, kuriame buvo išskirti trys pagrindiniai „darbuotojo“ bruožai. Iš kitos pusės, autorės manymu, šis sprendimas užtikrina moterų, kurios naudojami judėjimo laisve ES, teises.

2016 m. sausio 21 d. sprendime *Europos Komisija prieš Kiprą* nagrinėjo Europos Komisijos ieškinį, kuriuo prašė pripažinti, kad Kipras nepanaikino amžiaus kriterijaus, nustatyto Pensijų įstatyme, dėl kurio darbuotojai atgrasomi išvykti iš savo kilmės valstybės narės, kad vykdytų profesinę veiklą kitoje valstybėje narėje, ES institucijoje ar kitoje tarptautinėje organizacijoje, ir sukuriama skirtingas požiūris į darbuotojus migrantus, įskaitant dirbančius ES institucijose ar kitose tarptautinėse organizacijose, ir valstybės tarnautojus, dirbusius tik Kipre, ji neįvykdė įsipareigojimų pagal SESV ir ESS (2016 m. sausio 21 d. sprendimas *Europos Komisija prieš Kiprą*, C-515/14, EU:C:2016:30, 1 p.).

Teisingumo Teismas sprendime konstatavo, kad nors Sąjungos pirminė teisė negali garantuoti apdraustajam, kad jo persikėlimas į kitą valstybę narę nepaveiks socialinės apsaugos srities, be kita ko, kiek tai susiję su ligos išmokomis ir senatvės pensijomis, nes, atsižvelgiant į esančius valstybių narių sistemų ir teisės aktų skirtumus, toks persikėlimas konkrečiu atveju suinteresuotajam asmeniui gali būti daugiau ar mažiau palankus arba nepalankus, kiek tai susiję su socialine apsauga, tais atvejais, kai nacionalinės teisės akto taikymas yra mažiau palankus, toks teisės aktas atitinka ES teisę, tik jeigu dėl jo taikymo atitinkamo darbuotojo padėtis netampa mažiau palanki, palyginti su darbuotojais, kurie visą veiklą vykdo valstybėje narėje, kur šis aktas taikomas, arba jeigu šis aktas paprasčiausiai nelemia socialinio draudimo įmokų, kurios prarandamos, mokėjimo (2016 m. sausio 21 d.

sprendimas *Europos Komisija prieš Kiprą*, C-515/14, EU:C:2016:30, 40 p.). ESTT išnagrinėjęs Kipro teisės akto, dėl kurio kilo ginčas nuostatas nusprendė, kad jis gali atgrasyti pareigūnus išvykti iš Kipro, kad vykdytų profesinę veiklą Sąjungos institucijoje, nes priimdami pasiūlymą dirbti tokioje institucijoje tokie pareigūnai prarastų galimybę gauti pensiją pagal nacionalinę socialinio draudimo sistemą, t. y. senatvės išmoką, kurią gauti jie turėtų teisę, jeigu nebūtų priėmę tokio darbo pasiūlymo (2016 m. sausio 21 d. sprendimas *Europos Komisija prieš Kiprą*, C-515/14, EU:C:2016:30, 51 p.). Teisingumo Teismas atmetė Kipro argumentą dėl sistemos pusiausvyros ir priminė, kad ekonominiai interesai nelaikomi privalomais bendrojo intereso pagrindais. ESTT konstatavo, kad Kipras taikydamas apribojimus rėmėsi tik prielaidomis kad gali egzistuoti socialinės apsaugos sistemos pusiausvyros pažeidimo pavojus ir pripažino ieškinį pagrįstu.

Šis sprendimas kritikuotinas dėl to, kad tik tam tikrais atvejais SESV 45 straipsnis pritaikytinas valstybės tarnautojams. Tačiau sprendime šis klausimas nebuvo aptariamasis. Todėl atrodo, kad Teismas netiesiogiai pripažino, jog nėra skirtumų tarp darbuotojų ir valstybės tarnautojų, sprendamas, ar pagal SESV 45 straipsnis taikytinas socialinės apsaugos srityje (Ferri, 2016, Free Movement of Workers). Tačiau autorės įsitikinimu, nurodytas SESV straipsnis šioje byloje ir nebuvo aktualus, nes šio sprendimo esmė ir tikslas yra apsaugoti asmenis, jų teises į socialines išmokas, kai jie ne savo kilmės valstybėje narėje galėtų vis tiek naudotis valstybėje nustatyta socialinės paramos sistema. Dėl to, šiame sprendime esmė buvo ne dėl valstybės tarnautojų vienodo traktavimo, o apskritai visų darbuotojų teisės migravus į kitą valstybę narę naudotis ne mažiau palankiomis socialinės paramos sąlygomis. Taigi, ši kritika, autorės nuomone, nėra pagrįsta.

2019 m. sausio 23 d. prejudiciniame sprendime *Zyla* Teisingumo Teismas nagrinėjo Nyderlandų nacionalinio teismo prašymą dėl darbuotojo mokamų socialinio draudimo įmokų mažinimo tik už tą laikotarpį, kai darbuotojas buvo apdraustas Nyderlanduose, bet ne už tą, kai jis gyveno kitoje šalyje ir nedirbo.

ESTT nagrinėdamas nacionalinę teisės nuostatą pažymėjo, kad ji daro vienodą poveikį visiems asmenims, kurie dalį kalendorinių metų neprivalėjo mokėti socialinio draudimo įmokų, nediferencijuodamas jų pagal pilietybę. Kaip generalinis advokatas konstatavo savo išvados 47 punkte, minėta nuostata neįtvirtina jokios tiesioginės diskriminacijos dėl pilietybės (2019 m. sausio 23 d. prejudicinis sprendimas *Zyla*, C-272/17, EU:C:2019:49, 25 p.). Teisingumo Teismas konstatavo, pritardamas generalinio advokato išvada, kad atsižvelgiant į aptariamų nuostatų pobūdį konstatuotinas objektyvus skirtumas tarp situacijos asmens, kuris, kaip antai *Zyla*, tam tikru metų laikotarpiu nebėra

apdraustas pagal Nyderlandų socialinio draudimo sistemą, ir darbuotojo, kuris tuos ištikus metus tebėra apdraustas pagal šią socialinio draudimo sistemą. Be to, kad pagal nacionalinės socialinio draudimo sistemos vidinę logiką teisė į įmokų sumažinimą suteikiama tik jas mokantiems asmenims, t. y. apdraustiesiems pagal šią sistemą (2019 m. sausio 23 d. prejudicinis sprendimas *Zyla*, C-272/17, EU:C:2019:49, 42-43 p.). Šiame sprendime taip pat konstatuota, kad ES pirminė teisė darbuotojui negali garantuoti, kad jo persikėlimas į kitą nei kilmės valstybę narę neturės poveikio socialinės apsaugos srityje, nes, atsižvelgiant į esančius valstybių narių sistemų ir teisės aktų skirtumus, toks persikėlimas konkrečiu atveju suinteresuotajam asmeniui gali būti daugiau arba mažiau palankus šiuo aspektu. Sąjungos teisė faktiškai tik užtikrina, kad darbuotojams, vykdančioms veiklą kitos valstybės narės nei kilmės valstybė narė teritorijoje, būtų taikomos vienodos sąlygos kaip ir tos kitos valstybės darbuotojams (2019 m. sausio 23 d. prejudicinis sprendimas *Zyla*, C-272/17, EU:C:2019:49, 45 p.). Atsižvelgdamas į šiuos motyvus, ESTT priėmė sprendimą, kad tokia priemonė, kokia buvo nustatyta Nyderlandų socialinio draudimo sistemoje neprieštarauja SESV 45 straipsniui. Iš esmės, šiame prejudiciniame sprendime ESTT pasakė, kad yra proporcinga priemonė, kad darbuotojas gauna mokestines lengvatas proporcingai tiek, kiek prisideda, šiuo atveju, prie socialinio draudimo. Darbuotojas negali tikėtis, kad nepradirbęs metų pagal vieną socialinio draudimo sistemą gaus lengvatas, kurios atitiktų visų metų.

2020 m. balandžio 23 d. prejudiciniame sprendime *Land Niedersachsen* Teisingumo Teismas nagrinėjo bylą, pagal kurios aplinkybes Vokietijos pilietė WN pradirbusi pedagoginį darbą beveik 20 metų Prancūzijoje, vėliau grįžus dirbti į pilietybės valstybę, apskaičiuojant jos darbo užmokestį pagal darbo užmokesčių lentelę, buvo atsižvelgta tik į trejus metus, pradirbtus Prancūzijoje. Žemutinės Saksonijos žemės valdžios institucija atmetė jos prašymą priskirti aukštesnei darbo užmokesčio pakopai motyvuodama tuo, kad ilgesnė nei trejų metų tinkama profesinė patirtis, kuria WN rėmėsi, buvo įgyta dirbant kitam darbdaviui, t. y. ne Žemutinės Saksonijos žemės valdžios institucijai, todėl negalima buvo atsižvelgti į visą šios patirties trukmę (2020 m. balandžio 23 d. prejudicinis sprendimas *Land Niedersachsen*, C-710/18, EU:C:2020:299, 15 p.). Šis sprendimas buvo apskūstas teismui, o šis pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą ESTT su klausimu, ar ES teisei prieštarauja nacionalinė nuostata, pagal kurią priimant į darbą atsižvelgiama ne daugiau kaip į trejų metų tinkamą profesinę patirtį, įgytą dirbant kitiems darbdaviams.

Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime konstatavo, kad iš tikrųjų dėl tokios valstybės narės teisės nuostatos, pagal kurią neatsižvelgiama į visą ankstesnio lygiavėrio

darbo stažą, įgytą kitoje nei darbuotojo migranto kilmės valstybėje narėje, darbuotojų judėjimo laisvė gali tapti mažiau patraukli ir bus pažeista SESV 45 straipsnio 1 dalis (2020 m. balandžio 23 d. prejudicinis sprendimas *Land Niedersachsen*, C-710/18, EU:C:2020:299, 26 p.). ESTT toliau pažymėjo, kad Vokietijos darbuotojai migrantai, įskaitant kilusius iš Žemutinės Saksonijos žemės, kurie ketina dirbti mokyklos mokytojais arba atlikti lygiavertį darbą vienoje ar keliose mokyklose ar panašiose įstaigose, įsteigtose ne šioje žemėje ar kitoje nei Vokietija valstybėje narėje ilgiau nei trejus metus, atgrasomi tai daryti. Tokie darbuotojai atgrasomi būtent palikti kilmės valstybę narę ir išvykti į kitą valstybę narę dirbti mokyklos mokytojais arba atlikti lygiavertį darbą, jeigu jiems grįžus į Žemutinės Saksonijos žemę ir jos valdžios institucijai nustatant jų darbo užmokestį nebus atsižvelgta į visą įgytą lygiavertę profesinę patirtį, nepaisant to, kad kitoje valstybėje narėje jie iš esmės atliko tą patį darbą (2020 m. balandžio 23 d. prejudicinis sprendimas *Land Niedersachsen*, C-710/18, EU:C:2020:299, 29 p.). Be to, buvo pažymėta, kad jeigu būtų įskaitomi visas laikotarpis, pradirbtas ne Vokietijoje, o kitoje ES valstybėje narėje, tos pačios sąlygos būtų taikomos tiek emigravusiems (ir vėliau sugrįžusiems), tiek tiems, kas dirbo Vokietijoje tokį patį laikotarpį. Dėl to Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad tai yra svarbus veiksnys asmenims apsisprendžiant, šiuo atveju, teikti paraišką dėl mokytojo pareigų, kitose ES valstybėse narėse. Apibendrinamas, Teisingumo Teismas konstatavo, kad tokios nuostatos, kurios buvo nagrinėjamos byloje, prieštarauja darbuotojų judėjimo laisvei.

Autorės nuomone, taip pat yra svarbi šio sprendimo dalis, kurioje Teisingumo Teismas išaiškino, kad į profesinę patirtį, kuri yra ne lygiavertė, o tik naudinga, kaip šioje byloje, mokytojo darbui, nebūtinai turi būti atsižvelgta (žr. aptariamo prejudicinio sprendimo 31 str.). Tačiau tokiu atveju kyla klausimas, kur būtų brėžiama riba tarp lygiavertės ir naudingos patirties. Pavyzdžiui, jeigu vienoje valstybėje narėje asmuo dirbo darželio auklėtoja, o savo pilietybės valstybėje pradinių klasių auklėtoje. Ar tai būtų lygiavertė patirtis, ar tik naudinga? Deja, ESTT šiame prejudiciniame sprendime nesigilino į šį klausimą ir atsakymo jame negalima rasti.

2024 m. balandžio 11 d. prejudiciniame sprendime *Sozialministeriumservice* ESTT Austrijos nacionalinio teismo prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kuriame vienas iš kilusių klausimų buvo, ar ES teisei prieštarauja nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią slaugos atostogų išmokos mokėjimas priklauso nuo to, ar asmuo, kuriam reikalinga slauga, gauna Austrijos nustatyto lygio slaugos išmoką. Šios bylos faktinės aplinkybės – Italijos pilietis gyvena ir dirbo Austrijoje. 2022 m. jis pateikė prašymą skirti slaugos atostogų

išmoką dėl tėvui reikalingos nuolatinės slaugos dėl pastarojo sveikatos būklės. Šis prašymas buvo atmestas, nes pagal Austrijos teisę pareiškėjo tėvas negaudavo slaugos išmokos, o tai buvo būtina sąlyga.

Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį, kad sąvoka „socialinė lengvata“, kuri pagal Reglamento Nr. 492/2011 7 straipsnio 2 dalį išplėsta ir darbuotojams, kitų valstybių narių piliečiams, apima visas – tiek su darbo sutartimi susijusias, tiek su ja nesusijusias – lengvatas, paprastai pripažįstamas vietiniams darbuotojams, iš esmės vien dėl jų objektyvaus darbuotojų statuso arba dėl paprasto fakto, kad jų nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybės teritorijoje, o jos taikymą išplėtus darbuotojams, kitų valstybių narių piliečiams, galima palengvinti jų judumą Sąjungoje, taigi, ir jų integraciją priimančiojoje valstybėje narėje. Šioje nuostatoje daroma nuoroda į socialines lengvatas negali būti aiškinama siaurai (2024 m. balandžio 11 d. prejudicinis sprendimas *Sozialministeriumservice*, C-116/23, EU:C:2024:292, 51 p.). ESTT konstatavo, kad slaugos atostogų išmoka, turi būti naudinga visų pirma slaugomam asmeniui, neturi reikšmės jos kvalifikavimui ir kaip „socialinės lengvatos“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 492/2011 7 straipsnio 2 dalį, nes šia išmoka siekiama užtikrinti darbuotojo, kuris per atostogas nevykdo jokios profesinės veiklos, taigi negauna jokio darbo užmokesčio, pragyvenimą. Dėl šių priežasčių, bylos aplinybėmis, gyvenamosios vietos pagrindu daromas skirtumas, kuris gali labiau pakenkti kitų valstybių narių piliečiams, nes nerezidentai dažniausiai neturi tos valstybės pilietybės, yra netiesioginė diskriminacija dėl pilietybės, kuri galima tik tada, jei yra objektyviai pateisinama (2024 m. balandžio 11 d. prejudicinis sprendimas *Sozialministeriumservice*, C-116/23, EU:C:2024:292, 53-54 p.). Galiausiai, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad tokia nuostata, kaip šioje byloje, draudžiama pagal ES teisę, nebent ji objektyviai pateisinama teisėtu tikslu ir yra proporcinga tikslui pasiekti.

Kaip matyti iš šio bei kitų šiame skyriuje aptartų sprendimų, ESTT 2014-2024 m. praktikoje labai griežtai vertino ES valstybių narių teises priemones darbuotojų, besinaudojančių judėjimo laisve, atžvilgiu. Akivaizdu, kad siekis yra užtikrinti, kad migruojantys darbuotojai, galėtų naudotis tokiomis pačiomis teisėmis kaip ir atitinkamos ES valstybės narės piliečiai. Taip pat tai, kad jų padėtis dėl pasirinkimo naudotis šia laisve netaptų mažiau palanki. Tačiau, paskutiniame aptartame sprendime, taip pat yra išreiškiama Teisingumo Teismo nuomonė, kad vis dėlto tam tikra diskriminacija galima esant teisėtam tikslui ir priemonei esant proporcingai šiam tikslui pasiekti. Taigi, iš vienos pusės ESTT

per paskutinį dešimtmetį laikėsi griežto požiūrio dėl darbuotojų laisvo judėjimo, o iš kitos – pripažįsta, kad vis dėlto esant tam tikroms aplinkybėms, diskriminacija yra galima.

2.2. Laisvas šeimos narių judėjimas Europos Sąjungoje

2014 m. kovo 12 d. prejudiciniame sprendime *O.* Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą dėl sąlygų, kada trečiosios valstybės piliečiai, ES piliečių šeimos nariai, šiuo atveju – sutuoktiniai, gali apsigyventi ES valstybėje narėje. Šios bylos aplinkybės – asmeniui *O.*, Nigerijos piliečiui Nyderlandų pilietės sutuoktiniui, buvo atsisakyta išduoti leidimo gyventi dokumentą. Prieš persikeliant į Nyderlandus, su sutuoktine tam tikrą laiką gyveno Ispanijoje. *B.*, Maroko piliečiui, iš pradžių buvo atsisakyta išduoti leidimo gyventi dokumentą, bet po santuokos su Nyderlandų piliete, vėlgi jam nesuteikus dokumento ir apskundus teismuose sprendimą, jam šis leidimas buvo suteiktas. Atitinkamai, *O.* ir institucija, nesuteikusi *B.* leidimo gyventi dokumento, apskundė sprendimus. Nyderlandų nacionalinis teismas kreipėsi į ESTT su prašymu dėl prejudicinio sprendimo su klausimu, ar ES teisei prieštarauja tokio nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias atsisakoma suteikti situacijoje, tokioje, kaip *O.* ir *B.*, leidimo gyventi dokumentus.

Teisingumo Teismas nusprendė nagrinėti trečiųjų valstybių piliečių, šeimos narių, teisę apsigyventi ES remiantis SESV 21 straipsniu. Pirmiausia jis konstatavo, kad šių asmenų išvestinės teisės gyventi šalyje tikslas ir pateisinimas grindžiamas tuo, kad atsisakius ją pripažinti gali būti pažeista Sąjungos piliečio teisė laisvai judėti ir atgrasoma naudotis teise atvykti į priimančiąją valstybę narę ir joje apsigyventi. ESTT, remdamasis sprendimu *Singh ir Eind*, pabrėžė, kad kliūtis išvykti iš valstybės narės, kurios pilietybę turi darbuotojas, atsiranda dėl atsisakymo šiam darbuotojui grįžus į kilmės valstybę narę suteikti išvestinę teisę joje gyventi jo šeimos nariams trečiosios šalies piliečiams, kai jis su jais gyveno priimančiojoje valstybėje narėje pagal Sąjungos teisę ir jos laikydamasis (2014 m. kovo 12 d. prejudicinis sprendimas *O.*, C-456/12, EU:C:2014:135, 45, 47 p.). Sprendime Teisingumo Teismas konstatavo, kad trečiosios šalies piliečiui, Sąjungos piliečio šeimos nariui, su kuriuo šis gyveno priimančiojoje valstybėje narėje tik kaip Sąjungos pilietis, paskui grįžo į savo pilietybės valstybę narę, sąlygos iš principo negali būti griežtesnės, nei Direktyvoje 2004/38 numatytos tokios teisės suteikimo trečiosios šalies piliečiui, šeimos nariui Sąjungos piliečio, pasinaudojusio teise laisvai judėti ir apsigyvenusio kitoje nei savo pilietybės valstybėje narėje, sąlygos. Net jei Direktyvoje 2004/38 nereglamentuojamas toks grįžimo atvejis, kiek tai susiję su Sąjungos piliečio gyvenimo kitoje nei jo pilietybės valstybė narė sąlygomis, ją reikia taikyti pagal analogiją, nes abiem atvejais Sąjungos pilietis yra kontaktinis asmuo tam, kad trečiosios šalies piliečiui, jo šeimos nariui, būtų suteikta išvestinė teisė gyventi šalyje (2014 m. kovo 12 d.

prejudicinis sprendimas *O.*, C-456/12, EU:C:2014:135, 50 p.). Remiantis SESV 21 straipsniu, ESTT priėjo išvadą, kad Sąjungos pilietis, grįžęs į savo pilietybės valstybę narę, galėtų tęsti šeimos gyvenimą, kurį gyveno priimančiojoje valstybėje narėje, jei šis Sąjungos pilietis ir atitinkamas jo šeimos narys trečiosios šalies pilietis įgijo teisę nuolat gyventi šioje valstybėje narėje atitinkamai pagal Direktyvos 2004/38 16 straipsnio 1 ir 2 dalis (2014 m. kovo 12 d. prejudicinis sprendimas *O.*, C-456/12, EU:C:2014:135, 55 p.).

Apibendrinant sprendimą, konstatuotina, kad šiuo sprendimu ESTT užtikrino ES piliečių: pirma, galimybę laisvai judėti ES ir; antra, užtikrinti šeimos santykių tęstinumą su šeimos nariais, kurie yra trečiųjų valstybių piliečiai remiantis SESV 21 straipsniu. Dėl šio prejudicinio sprendimo taip pat yra pateikiama nuomonė, kad Teismo sprendimas šiuo klausimu labai skiriasi nuo Generalinio advokatės Sharpston nuomonės. Ji nebuvo įsitikinusi, kad galima reikalauti minimalaus nepertraukiamo gyvenimo kitoje valstybėje narėje laikotarpio, nors ES piliečio buvimo kitoje valstybėje narėje trukmę laikė svarbiu kiekybiniu kriterijumi. Atrodo, kad Teismo požiūris yra mažiau niuansuotas nei Sharpston požiūris, tačiau nacionaliniams teismams jis gali būti lengviau pritaikomas (Cambien, 2014, Cases 456/12 O. and...).

2017 m. gegužės 10 d. prejudiciniame sprendime *Chavez-Vilchez ir kt.* ESTT nagrinėjo Nyderlandų nacionalinio teismo prašymą, kuriuo prašė atsakyti, ar trečiosios valstybės piliečiui, kuris faktiškai rūpinasi vaiku, ES piliečiu, turi būti suteikta teisė gyventi ES valstybės narės teritorijoje pagal SESV 20 straipsnį ir ar tam turi įtakos, kad šiuo vaiku gali pasirūpinti kitas iš tėvų, kuris yra ES pilietis. Šioje situacijoje aštuonių trečiųjų valstybių piliečių, kurių vaikai buvo ES piliečiai, prašymai dėl socialinių išmokų buvo atmesti.

Sprendžiant šią problemą ESTT labiausiai atsižvelgė būtent į vaiko, ES piliečio, interesus ir galimybes naudotis savo pilietybės suteikiamomis teisėmis, jei, kaip šiuo atveju, motinoms, nebūtų suteikta teisė gyventi ES valstybėje narėje. Jis konstatavo, kad jeigu dėl atsisakymo pagrindinėje byloje suteikti trečiųjų šalių pilietėms teisę gyventi šalyje jos būtų priverstos išvykti iš Sąjungos teritorijos, tai galėtų lemti teisių, kurias jų vaikams suteikia Sąjungos piliečio statusas, konkrečiai – teisės gyventi šalyje, apribojimą, nes vaikai gali būti priversti vykti kartu su savo motinomis, taigi apskritai išvykti iš Sąjungos teritorijos. Dėl to, kad motinos galbūt privalėtų išvykti iš Sąjungos teritorijos, vaikai negalėtų veiksmingai naudotis pagrindinėmis jų turimo Sąjungos piliečio statuso teikiamomis teisėmis (2017 m. gegužės 10 d. prejudicinis sprendimas *Chavez-Vilchez ir kt.*, C-133/15, EU:C:2017:354, 65 p.). ESTT sprendime nurodė, kad nacionaliniai teismai

turi atlikti vertinimą, kuris tėvas faktiškai globoja vaiką ir ar egzistuoja vaiko ir vieno iš jo tėvų, trečiosios šalies piliečio, faktinis priklausomumo ryšys.

Dėl kito vaiko tėvo, kuris yra ES pilietis, galimybių rūpintis vaikų reikšmės – ESTT pasisakė, kad tai svarbi aplinkybė, bet ji neturi lemiamos reikšmės nagrinėjamu klausimu. Jis pateikė sąrašą aplinkybių, į kurias turi būti atsižvelgta, norint konstatuoti, ar neleidžiant vienam iš tėvų, trečiosios valstybės piliečiui, gyventi ES valstybėje narėje kiltų neigiamos pasekmės vaikui - amžių, fizinį ir emocinį išsivystymą, emocinio ryšio su vienu iš tėvų, ES piliečiu, ir kitu iš tėvų, trečiosios šalies piliečiu, laipsnį ir grėsmę, kurią išsiskyrimas su pastaruoju sukeltų šio vaiko pusiausvyrai (2017 m. Gegužės 10 d. Prejudicinis sprendimas *Chavez-Vilchez ir kt.*, C-133/15, EU:C:2017:354, 72 p.).

Šiame sprendime, autorės nuomone, Teisingumo Teismas iš esmės laikėsi panašios nuomonės, kaip ir Generalinis advokatas Szpunar, kuris išvadoje konstatavo, kad būtų neproporcinga automatiškai ir remiantis vien tuo, kad tėvas, Sąjungos pilietis, yra atitinkamoje valstybėje narėje, atsisakyti nepilnamečių vaikų, Sąjungos piliečių, motinoms, trečiosios valstybės pilietėms, suteikti išvestinę teisę gyventi šalyje (2016 m. rugsėjo 8 d. generalinio advokato Szpunar išvada, C-135/15, EU:C:2016:659, 102 p.). Šiuo sprendimu ESTT pademonstravo neformalų, teleologiniu ES piliečiu teisių aiškinimą, orientuodamasis labiau ne ties valstybių narių, bet piliečių teisėmis ir galimybe jomis pasinaudoti.

2020 m. vasario 27 d. prejudiciniame sprendime *Subdelegación del Gobierno en Ciudad* ESTT nagrinėjo Ispanijos nacionalinio teismo prašymą su klausimu, ar ES teisei prieštarauja nacionalinės nuostatos, kuriomis atmetami šeimos susijungimo prašymai dėl šeimos susijungimo judėjimo laisve nepasinaudojusio ES piliečio sutuoktiniui, jei šis ES pilietis neturi pakankamai išteklių išlaikyti sutuoktinį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pasisakė, kad atsisakius trečiosios šalies piliečiui suteikti teisę gyventi šalyje, Sąjungos pilietybės veiksmingumas būtų paneigtas tik jeigu tarp šio trečiosios šalies piliečio ir Sąjungos piliečio, jo šeimos nario, egzistuoja toks priklausomumo santykis, dėl kurio tas Sąjungos pilietis būtų priverstas lydėti tą trečiosios šalies pilietį ir išvykti iš Sąjungos teritorijos apskritai (2020 vasario 27 d. prejudicinis sprendimas *Subdelegación del Gobierno en Ciudad*, C-836/18, EU:C:2020:119, 40 p.). Teisingumo Teismas konstatavo, kad trečiosios šalies pilietis gali reikalauti pripažinti išvestinę teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį tik tuo atveju, jei, nesuteikus tokios teisės gyventi šalyje, tiek jis, tiek Sąjungos pilietis, jo šeimos narys, būtų priversti išvykti

iš Sąjungos teritorijos. Todėl tokios išvestinės teisės gyventi šalyje suteikimas galimas tik tuomet, kai trečiosios šalies pilietis, ES piliečio šeimos narys, neatitinka sąlygų, nustatytų tam, kad, remiantis kitomis nuostatomis, visų pirma šeimos susijungimui taikomais nacionalinės teisės aktais, jam būtų suteikta teisė gyventi valstybėje narėje, kurios pilietybę turi tas Sąjungos pilietis (2020 vasario 27 d. prejudicinis sprendimas *Subdelegación del Gobierno en Ciudad*, C-836/18, EU:C:2020:119, 41 p.). Taigi, prioritetas leisti trečiosios valstybės piliečiams ES valstybėje narėje turi būti teikiamas nacionalinės teisės nuostatų pagrindų. Tik tada, kai nei nacionalinės nuostatos, nei antrinė teisė nesuteikia pagrindo leidimo gyventi suteikimui, taikytinu pagrindu tampa SESV 20 straipsnis.

Dėl išteklių kriterijaus ESTT prejudiciniame sprendime kritikavo tokio požiūrio proporcingumą, pasakydamas, kad jeigu trečiosios šalies piliečiui, Sąjungos piliečio šeimos nariui, būtų atsisakyta suteikti išvestinę teisę gyventi valstybės narės, kurios pilietybę turi šis Sąjungos pilietis, teritorijoje vien dėl to, kad pastarasis neturi pakankamai išteklių, nors tarp to piliečio ir to trečiosios šalies piliečio egzistuoja priklausomumo santykis, kaip antai apibūdintas šio sprendimo 39 punkte, būtų sutrukdyta veiksmingai naudotis tuo, kas sudaro Sąjungos piliečio statuso suteikiamų teisių esmę, o tai būtų neproporcinga atsižvelgiant tokia sąlyga dėl išteklių siekiamam tikslui, t. y. apsaugoti atitinkamos valstybės narės viešuosius finansus (2020 vasario 27 d. prejudicinis sprendimas *Subdelegación del Gobierno en Ciudad*, C-836/18, EU:C:2020:119, 48 p.).

2022 m. rugsėjo 15 d. prejudiciniame sprendime *Teisingumo ir lygybės ministras* Teisingumo Teismas pateikė Direktyvoje 2004/38 vartojamą sąvoką „kitas šeimos narys“. Šios bylos faktinės aplinkybės – SRS ir AA yra pusbroliai, kilę iš Pakistano. SRS natūralizacijos būdu įgijo Jungtinės Karalystės pilietybę. AA iki studento vizos pabaigos gyveno su SRS šeima, o po poros mėnesių grįžo ir apsigyveno su SRS. AA pateikė prašymą dėl leidimo gyventi motyvuodamas, kad jis finansiškai priklausomas nuo SRS ir kad jie kartu veda bendrą ūkį. Šis prašymas buvo atmestas.

Pirmiausia Teisingumo Teismas rėmėsi lingvistine analize dėl šios sąvokos variantų skirtingomis ES kalbomis. Jis atkreipė dėmesį, kad nors kai kuriose Direktyvos 2004/38 kalbinėse versijose ši sąvoka tereiškia gyvenimą po tuo pačiu stogu, pavyzdžiui, italų, kitose kalbinėse versijose vartojami žodžiai reiškia gyvenimą namuose ir apima visą tame pačiame namų ūkyje su šeiminiu gyvenimu susijusią veiklą ir reikalus, o tai reiškia daugiau negu paprastą dalijimąsi gyvenamąja vieta arba vien laikiną gyvenimą kartu tik dėl patogumo (2022 m. rugsėjo 15 d. prejudicinis sprendimas *Teisingumo ir lygybės ministras*, C-22/21, EU:C:2022:683, 21 p.), pavyzdžiui, čekų. Teismas konstatavo, kad tam, kad

„kitas šeimos narys“ galėtų būti laikomas vedančiu bendrą namų ūkį, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą, Sąjungos pilietis, turintis teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje, turi pateikti glaudžių ir stabilių asmeninių ryšių su šiuo piliečiu įrodymą, patvirtinantį, kad šie du asmenys iš tikrųjų vienas nuo kito priklauso ir kad nebuvo gyvenama kartu siekiant gauti leidimą atvykti ir gyventi šioje valstybėje narėje. Siekiant įvertinti tokio ryšio buvimą, Sąjungos piliečio ir atitinkamo kito jo šeimos nario giminystės laipsnis yra aplinkybė, į kurią būtina atsižvelgti (2022 m. rugsėjo 15 d. prejudicinis sprendimas *Teisingumo ir lygybės ministras*, C-22/21, EU:C:2022:683, 26-27 p.). ESTT taip pat nustatė tam tikrus kriterijus, į kuriuos turi būti atsižvelgiama tokiais atvejais, kaip šioje byloje: šeimos santykių glaudumą, abipusiškumą ir ryšio tarp šių dviejų asmenų intensyvumą. Šis ryšys turi būti toks, kad jei kitas atitinkamas šeimos narys negalėtų su Sąjungos piliečiu vesti bendro ūkio priimančiojoje valstybėje narėje, tai paveiktų bent vieną iš šių dviejų asmenų (2022 m. rugsėjo 15 d. prejudicinis sprendimas *Teisingumo ir lygybės ministras*, C-22/21, EU:C:2022:683, 27 p.). Autorės nuomone, svarbu atkreipti į šio prejudicinio sprendimo dalį, kurioje ESTT konstatavo, kad negalima reikalauti, kad minėtas ryšys būtų toks, kad Sąjungos pilietis atsisakytų naudotis judėjimo laisve, jei šis kitas jo šeimos narys negalėtų vykti kartu į priimančiąją valstybę narę arba pas jį atvykti į šią valstybę narę (2022 m. rugsėjo 15 d. prejudicinis sprendimas *Teisingumo ir lygybės ministras*, C-22/21, EU:C:2022:683, 27 p.). Būtent šiuo aspektu „kiti šeimos nariai“ išsiskiria nuo Direktyvoje 2004/38 2 straipsnyje apibrėžtų „šeimos narių“.

Atsižvelgus į šį sprendimą, autorės nuomone galėtų būti daroma išvada, kad „kitiems šeimos nariams“ suteikiamos net lengvesnės sąlygos nei, pavyzdžiui, ES piliečių sutuoktiniams, kurie yra trečiųjų valstybių piliečiai. Būtent pastariesiems, kaip matyti iš anksčiau aptartų sprendimų, taikomas kriterijus, kad jiems nesuteikus leidimo gyventi, ES piliečiai būtų priversti išvykti su jais. Toks požiūris, atsižvelgiant į „šeimos nario“ sąvoką, yra kvestionuotinas ir suteikiantis pagrindo abejoti tokio sprendimo pagrįstumu.

2024 m. birželio 13 d. prejudiciniame sprendime *Pedro Francisco* Teisingumo Teismas pateikė išaiškinimą dėl Direktyvos 2004/38 27 straipsnio išaiškinimą dėl to, ar galima atsižvelgti į asmens suėmimą kaip į tikrą ir pakankamą pavojų pagrindiniams visuomenės interesams. Šioje situacijoje Pedro Francisco, trečiosios valstybės pilietis, Ispanijos pilietės partneris, (jų partnerystė buvo įtraukta į Katalonijos stabilių sąjungų registrą) pateikė prašymą išduoti ES piliečio šeimos nario leidimą laikinai gyventi šalyje kortelę. Tačiau policijos institucijos dėl jo pateikė nepalankią ataskaitą, kaip įtariamo

visuomenės sveikatos nusikaltimą padariusio asmens sulaikymo ir dėl priklausymo nusikalstamoms organizacijoms. Tyrimas dėl šių veikų nebuvo pradėtas.

Šiame sprendime ESTT rėmėsi jau suformuota praktika. Dėl viešosios tvarkos sąvokos jis pasakė, kad valstybės narės, atsižvelgdamos į savo nacionalinius poreikius, kurie gali skirtis įvairiose valstybėse narėse ir įvairiais laikotarpiais, iš esmės gali laisvai apibrėžti viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo reikalavimus, visų pirma kaip pagrindinio laisvo asmenų judėjimo principo išimties pateisinimą, vis dėlto šie reikalavimai turi būti suprantami siaurai, todėl kiekviena valstybė narė be Sąjungos institucijų kontrolės negali vienašališkai nustatyti jų aprėpties (2024 m. birželio 13 d. prejudicinis sprendimas *Pedro Francisco*, C-62/23, EU:C:2024:502, 29 p.). Taip pat atkreipė dėmesį į Direktyvos 2004/38 27 straipsnio 2 dalyje nustatytas priemones, kurių imantis turi būti laikomasi proporcingumo principu ir grindžiamos vien atitinkamo asmens elgesiu. Joje taip pat numatyta, kad tokias priemones galima taikyti su sąlyga, kad atitinkamo asmens elgesys kelia tikrą ir pakankamai rimtą pavojų vienam iš pagrindinių visuomenės interesų (2024 m. birželio 13 d. prejudicinis sprendimas *Pedro Francisco*, C-62/23, EU:C:2024:502, 31 p.). Taigi, šių priemonių galima imtis tik tuo atveju, jeigu: pirma, jos pateisinamos viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo sumetimais, kaip tai suprantama pagal ES teisę; antra, įvertinus kiekvieną konkretų atvejį paaiškėja, kad asmens elgesys kelia realų (tikrą) ir pakankamai rimtą pavojų pagrindiniam visuomenės interesui.

Teisingumo Teismas išaiškino, kad pagal minėtą Direktyvos 2004/38 nuostatą vien ankstesnių apkaltinamųjų nuosprendžių buvimas negali būti šių priemonių taikymo pagrindas. Lygiai ta pati taisyklė galioja ir suėmimui. Tačiau, tai yra aplinkybė, į kurią kompetentingos institucijos gali atsižvelgti, bet negali būti kritinė priežastis pateisinti priemones pagal aptariamą direktyvą. ESTT konstatavo, kad asmens, kuris buvo suimtas, elgesys kelia tikrą ir pakankamai rimtą pavojų pagrindiniam visuomenės interesui tik tuo atveju, jei yra nuoseklių, objektyvių ir tikslų įrodymų, leidžiančių pagrįsti šiam asmeniui dėl šio suėmimo kylančių įtarimų patikimumą (2024 m. birželio 13 d. prejudicinis sprendimas *Pedro Francisco*, C-62/23, EU:C:2024:502, 36 p.). Taip pat privalo būti atsižvelgiama į laiko tarpą, kuris praėjo nuo preziumuojamų veikų atlikimo ir vėlesnį elgesį.

Šiame sprendime Teisingumo Teismas aptarė ir 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) svarbą. Jis nusprendė, kad būtina pasverti, pirma, atitinkamo asmens elgesio keliamą pavojų pagrindiniams priimančiosios valstybės narės visuomenės interesams ir, antra, teisių, kurias Sąjungos piliečiams ir jų

šeimos nariams suteikia ta pati direktyva, apsaugą. Atliekant šį vertinimą reikia atsižvelgti į pagrindines teises, kurių laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas, ypač į teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, įtvirtintą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 straipsnyje ir EŽTK 8 straipsnyje.

Autorės nuomone, šiuo sprendimu Teisingumo Teismas leido pernelyg laisvai valstybėms narėms vertinti, kurie asmenys kelia realų pavojų pagrindiniams visuomenės interesams. Iš esmės, jeigu asmuo yra tik įtariamas padaręs nusikalstamą veiką, tai tampa nacionalinių institucijų prerogatyva spręsti, ar asmuo pavojingas. Nė karto šiame sprendime nebuvo užsiminta apie vieną iš pagrindinių ne tik baudžiamosios teisės, bet taip pat ir EŽTK, nekaltumo prezumpcijos principą. Netgi priešingai, asmuo, kuris net nėra apkaltintas, o tik įtariamas, padarius nusikalstamą veiką jau gali netekti galimybės gyventi ES valstybėje narėje su savo šeimos nariais. Dėl šių priežasčių, autorės įsitikinimu, toks sprendimas neatspindi ESTT praktikos, kurioje turėtų būti vadovaujama teisingumo, protingumo, teisinio tikrumo principais bei kitais principais.

Apibendrinus pastarojo dešimtmečio ESTT praktiką, galima konstatuoti, kad buvo tvirtai laikomasi pozicijos, kad Teisingumo Teismas savo praktikoje ganėtinai nuosekliai laikėsi praktikos, kad ES piliečiai bei jų šeimos nariai nebūtų išskiriami, ypač tuo atveju, jeigu tai reikštų, kad ES piliečiai turėtų palikti ES. Tačiau paskutinis pavyzdys parodė, kad vis dėlto Teisingumo Teismas pradeda atlaidžiau žiūrėti į šį kriterijų, nė karto to nepaminint sprendime. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad, nors pagrindinis klausimas yra susijęs būtent su ES piliečių šeimos narių teisėmis, bet Teisingumo Teismas nagrinėdamas šiuos klausimus orientuojasi į tai, kad nebūtų pažeidžiamos būtent ES piliečių teisės.

2.3. Trečiųjų valstybių piliečių judėjimas Europos Sąjungoje

2014 m. rugsėjo 10 d. prejudiciniame sprendime *Ben Alaya* ESTT nagrinėjo Vokietijos nacionalinio teismo prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kuriuo klausė, ar pagal Direktyvą 2004/114 valstybė turi įsileisti trečiosios valstybės pilietį ilgiau nei trims mėnesiams, jei atitinka šios direktyvos 6 ir 7 straipsniuose numatytus reikalavimus. Ben Alaya, Tuniso pilietis, kuris buvo priimtas į vieną iš Vokietijos universitetų, kelis kartus į šios valstybės institucijas kreipėsi dėl studento vizos išdavimo. Tačiau visi šie prašymai buvo atmesti.

Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime atkreipė dėmesį į buvusius sprendimus kad pagal Direktyvos 2004/114 6 ir 7 konstatuojamąsias dalis ja siekiama

skatinti trečiosios šalies piliečius atvykti į Sąjungą studijuoti. Šio judėjimo tikslas yra skatinti veiklą visoje Europoje, kad ji būtų aukšto lygio studijų ir profesinio mokymo centras (2014 rugsėjo 10 d. prejudicinis sprendimas *Ben Alaya*, C-491/13, EU:C:2014:2187, 29 p.). Jis taip pat atkreipė dėmesį, kad leidus valstybei narei nustatyti papildomas, nei numatytos Direktyvos 2004/114 6 ir 7 straipsniuose, trečiosios šalies piliečių įleidimo studijuoti sąlygas, tai prieštarautų šios direktyvos tikslui, kuris yra skatinti tokių piliečių judėjimą (2014 rugsėjo 10 d. prejudicinis sprendimas *Ben Alaya*, C-491/13, EU:C:2014:2187, 30 p.). Teisingumo Teismas, remdamasis teologiniu aiškinimu, nusprendė, kad pagal šios direktyvos 12 straipsnį valstybės narės turi išduoti leidimą gyventi studijų tikslais pareiškėjui, kuris atitinka tos pačios direktyvos 6 ir 7 straipsniuose nustatytas sąlygas, nes šiose nuostatose išsamiai numatytos tiek bendrosios ir specialiosios sąlygos, kurias turi atitikti asmuo, prašantis leidimo gyventi studijų tikslais, tiek motyvai, pateisinantys atsisakymą jį išduoti (2014 rugsėjo 10 d. prejudicinis sprendimas *Ben Alaya*, C-491/13, EU:C:2014:2187, 31 p.). Būtent aptariamose direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje numatomi atvejai, kada ES valstybės narės gali numatyti palankesnes sąlygas trečiųjų valstybių asmenims. Todėl griežtesnių įleidimo sąlygų nei šioje direktyvoje nustatymas būtų prieštaraujantis ES teisei.

Teisingumo Teismas taip pat atkreipė dėmesį į Generalinio advokato Mengozzi išvadą, kurioje jis pasisakė, kad nacionalinių institucijų diskrecija siejama tik su šios direktyvos 6 ir 7 straipsniuose numatytomis sąlygomis ir reikšmingų faktinių aplinkybių vertinimu siekiant nustatyti, ar tenkinamos minėtuose direktyvos straipsniuose įtvirtintos sąlygos ir, be kita ko, ar motyvai, susiję su grėsme viešajai tvarkai, visuomenės saugumui ar sveikatai, kliudo įleisti trečiosios šalies pilietį (2014 rugsėjo 10 d. prejudicinis sprendimas *Ben Alaya*, C-491/13, EU:C:2014:2187, 33 p.). Nagrinėjant konkrečiai *Ben Alaya* situaciją, ESTT konstatavo, kad jis įvykdė visas bendrąsias ir specialiąsias sąlygas, dėl to jam turėtų būti išduotas leidimas gyventi.

2016 m. balandžio 12 d. prejudiciniame sprendime *Genc* Teisingumo Teismas nagrinėjo Danijos nacionalinio teismo prašymą dėl prejudicinio sprendimo, prašydamas atsakyti, ar nacionalinė priemonė, pagal kurią reikalaujama, kad Turkijos pilietis, vaikas (C. Genc), gali prisijungti prie ES valstybėje narėje teisėtai gyvenančio vieno iš tėvų, kai jis turi pakankamai stiprių ryšių su šia valstybe, yra „naujas apribojimas“ pagal Asociacijos susitarimą bei Sprendimą Nr. 1/80.

Teisingumo Teismas iš pradžių priminė, kad pagal nusistovėjusią praktiką Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje ir papildomo protokolo 41 straipsnio 1 dalyje nustatytos status quo

išlygos bendrai uždraudžia bet kokios naujos priemonės, kurios tikslas ar pasekmė būtų tai, jog Turkijos piliečio naudojimuisi ekonomine laisve atitinkamos valstybės narės teritorijoje būtų taikomos labiau ribojančios sąlygos nei tos, kurios jam taikytos šioje valstybėje narėje nurodyto sprendimo ar papildomo protokolo įsigaliojimo momentu (2016 m. balandžio 11 d. prejudicinis sprendimas *Genc*, C-561/14, EU:C:2016:247, 33 p.). Taip pat konstatuota, kad aptariama priemonė Danijoje nustatyta po to, kai įsigaliojo Sprendimas Nr. 1/80. Teisingumo Teismas taip pat rėmėsi buvusia praktika konstatuodamas, kad tokia nuostata, pagal kurią šeimai susijungti yra sudėtingiau dėl to, kad nustatomos griežtesnės pirmojo leidimo atvykti į atitinkamą valstybę narę sąlygos, palyginti su tomis, kurios šioje valstybėje narėje buvo taikomos įsigaliojant papildomam protokolui, yra šių Turkijos piliečių naudojimosi įsisteigimo laisve „naujas apribojimas“, kaip jis suprantamas pagal papildomo protokolo 41 straipsnio 1 dalį (2016 m. balandžio 11 d. prejudicinis sprendimas *Genc*, C-561/14, EU:C:2016:247, 39 p.). Konstatuota, kad taip yra ir nagrinėtu atveju, nes C. Genc tėvo apsisprendimą įsikurti Danijoje siekiant nuolat joje vykdyti ūkinę veiklą gali neigiamai paveikti šios Danijos įstatymai, kuriais apsunkinamas arba padaromas neįmanomas šeimos susijungimas ir dėl to toks jis gali būti priverstas rinktis arba veiklą atitinkamoje valstybėje narėje, arba šeimos gyvenimą Turkijoje. Dėl to Teisingumo Teismas priėjo išvadą, kad tokia nacionalinė priemonė kaip šioje byloje, yra „naujas apribojimas“.

Į kriterijų dėl pakankamų ryšių ESTT taip pat pateikė kritišką požiūrį. Teisingumo Teismas neįžiūrėjo ryšio tarp dviejų metų laikotarpio, nustatyto Danijos įstatyme, ir tėvų ketinimų dėl vaiko integracijos valstybėje. Jis taip pat pažymėjo, kad nagrinėjamo kriterijaus nustatymas siekiant nustatyti, dėl kurių vaikų reikia pateikti pakankamai tvirtų ryšių Danijoje įrodymų, lemia nevienodus galimybių sėkmingai integruotis šioje valstybėje narėje vertinimo rezultatus (2016 m. balandžio 11 d. prejudicinis sprendimas *Genc*, C-561/14, EU:C:2016:247, 64 p.).

2019 m. kovo 14 d. prejudiciniame sprendime *Y. Z. ir kiti* Teisingumo Teismas nagrinėjo Nyderlandų nacionalinio teismo prašymą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, kuriuo prašė išaiškinti, ar ES teisei prieštarauja leidimų gyventi šalyje panaikinimas dėl fiktyvių dokumentų pateikimo, nors šie asmenys apie tai nežinojo. Šiuo atveju Kinijos piliečiui Nyderlanduose dėl tariamos bendrovės vadovo veiklos buvo išduotas leidimas gyventi. Vėliau pas jį atvyko žmona su vaiku ir šie gavo leidimą gyventi šeimos susijungimo pagrindu. Šie leidimai buvo panaikinti, nes tariamai tėvo darbas buvo fiktyvus.

Teisingumo Teismas aiškindamas Direktyvos 2003/86 nuostatas išaiškino, kad valstybės narės iš esmės gali panaikinti minėtą leidimą gyventi šalyje dėl to, kad buvo pateikti suklastoti dokumentai arba kad buvo sukčiaujama siekiant gauti minėtą leidimą. Šioje nuostatoje nenurodomas asmuo, kuris pateikia arba naudoja šiuos dokumentus arba kuris sukčiauja, ir nereikalaujama, kad atitinkamas šeimos narys žinotų apie tai (2019 m. kovo 19 d. sprendimas *Y. Z. ir kiti*, C-557/17, EU:C:2019:203, 43 p.). Taip pat ESTT konstatavo, kad šeimos narių teisė gyventi šalyje yra išvestinė teisė, kylanti iš atitinkamo šeimos susijungimo prašymo teikėjo teisės gyventi šalyje, kuria siekiama skatinti pastarojo integraciją. Šiomis aplinkybėmis valstybė narė turi turėti galimybę manyti, kad šeimos susijungimo prašymo teikėjo sukčiavimas paveikia visą šeimos susijungimo procesą, visų pirma šio šeimos susijungimo prašymo teikėjo šeimos nariams suteikiamą teisę gyventi šalyje, ir tuo remdamasi panaikinti tų šeimos narių leidimą gyventi šalyje, net jei jie ir nežinojo apie sukčiavimą. Taip pat tuo atveju, jei dėl sukčiavimo pažeidžiama šeimos susijungimo prašymo teikėjo teisė gyventi šalyje (2019 m. kovo 19 d. sprendimas *Y. Z. ir kiti*, C-557/17, EU:C:2019:203, 47 p.). Teisingumo Teismas, konstatavo, kad asmeniui, apgaule gavus leidimą gyventi šalyje, *a priori* jo šeimos nariams gali būti panaikinti leidimai gyventi šalyje.

Autorės nuomone, šio sprendimo teisingumą, vertybine prasme, gelbėja tik paskutiniai motyvų punktai, kuriuose Teisingumo Teismas atkreipia dėmesį į Generalinio advokato Mengozzi išvadą bei aptaria proporcingumo, protingumo bei kitus principus, taikytinus tokiose situacijose. Kalbant apie Generalinio advokato Mengozzi išvadą, ESTT išreiškė pritarimą pastarojo pastabai, kad kompetentingos nacionalinės institucijos turėjo atsižvelgti, be kita ko, į motinos ir sūnaus gyvenimo Nyderlanduose trukmę, amžių, kurio sulaukęs sūnus atvyko į šią valstybę narę, ir galimas aplinkybes, kuriomis jis užaugo ir gavo išsilavinimą, taip pat į motinos ir sūnaus šeiminių, ekonominių, socialinių ir kultūrinių ryšių su minėta valstybe nare buvimą. Jos taip pat turėjo atsižvelgti į galimą tokių motinos ir sūnaus ryšių su savo kilmės šalimi buvimą, kuris įvertinamas remiantis tokiomis aplinkybėmis, kaip, be kita ko, šeimos rato šioje šalyje buvimas, kelionės į šią šalį arba gyvenimo joje laikotarpiai arba minėtos šalies kalbos mokėjimo lygis (2019 m. kovo 19 d. sprendimas *Y. Z. ir kiti*, C-557/17, EU:C:2019:203, 54 p.). Taip pat buvo pabrėžta, kad turi būti atsižvelgta į tai, kad motina ir sūnus nėra individualiai atsakingi už tėvo veiksmus bei kad jie apie šiuos veiksmus nežinojo. Būtent šias aplinkybes turi išnagrinėti nacionalinis teismas, nagrinėjantis tokią bylą.

2024 m. gruodžio 19 d. prejudiciniame sprendime *Caisse d'allocations familiales des Hauts-de-Seine* ESTT nagrinėjo Prancūzijos nacionalinio teismo pateiktą klausimą dėl to, ar ES teisei prieštarauja nacionalinės teisės nuostatos, kurios reikalauja, kad socialinių išmokų skyrimo atveju, į trečiojoje valstybėje gimusius vaikus atsižvelgiama tik tuo atveju, jei įrodoma, kad jie į ES valstybę narę atvyko teisėtai.

Pirmiausia Teisingumo Teismas atsižvelgė į tai, kad socialinės paramos sritis nėra suderinta ES lygmeniu ir kiekviena ES valstybė narė pati nustato socialinių išmokų skyrimo ir kitas sąlygas. Tačiau, pagal Direktyvą 2011/98 kiek tai susiję su socialinės apsaugos sritimis, kaip antai apibrėžtomis Reglamente Nr. 883/2004, trečiųjų šalių piliečiams, kuriems pagal Sąjungos ar nacionalinę teisę buvo leista atvykti į valstybę narę darbo tikslais, taikomas vienodas požiūris kaip ir į jų gyvenamosios vietos valstybės narės piliečius (2024 m. gruodžio 19 d. prejudicinis sprendimas *Caisse d'allocations familiales des Hauts-de-Seine*, C-664/23, EU:C:2024:1046, 31 p.). ESTT pateikė šio vienodo požiūrio kriterijus: pirma, leidimas atvykti darbo tikslais (vienas leidimas pagal Direktyvą 2011/98); ir, antra, atitinkamos išmokos priklauso socialinės paramos sričiai pagal minėtą reglamentą. Dėl šių priežasčių, ESTT konstatavo, kad tokios nacionalinės nuostatos, kaip šioje byloje, prieštarauja ES teisei. Autorės nuomone, šis sprendimas reikšmingas tuo, kad nors dėl trečiųjų valstybių asmenų judėjimo ES sąlygos yra griežtesnės, bet šiems asmenims jas įgyvendinant, turi būti laikomasi vienodo traktavimo principo bei negali būti traktuojami nepalankiau nei valstybės narės, kurioje jie yra, piliečiai. Taip užtikrinamas vienodas traktavimas visiems asmenims, ne tik ES piliečiams.

Apibendrinus šiame skyriuje aptartas bylas, akivaizdu, kad Teisingumo Teismo požiūris į trečiųjų valstybių piliečių judėjimą ES yra daug griežtesnis nei į tų, kurie yra ES piliečių šeimos nariai ar patys ES piliečiai. Iš esmės – palankesnis ES valstybėms narėms joms ribojant šias teises. Tačiau, tai yra logiška, nes pats ES teisės reglamentavimas bei jame numatytos sąlygos šiuo klausimu taip pat yra griežtesnės. Autorės nuomone 2014-2024 m. Iš tikrųjų, net būtų galima kvestionuoti, ar šis griežtumas ir net formalumas nėra pernelyg griežtas ir atitinka tam tikrais, pvz., *Y. Z. ir kiti* bylos, atvejais.

3. REGISTRUOTŲ NACIONALINIŲ TEISMŲ PRAŠYMŲ DĖL PREJUDICINIO SPRENDIMO APŽVALGA

Šioje dalyje bus apžvelgti šio darbo rašymo metu registruoti prašymai dėl prejudicinio sprendimo. Autorės nuomone, nagrinėjant šiuos prašymus gali nustatyti su kokiomis teisinėmis problemomis susiduria nacionaliniai teismai taikant ES teisę dėl asmenų judėjimo laisvės bei įvertinti, turint omeny prieš tai aptartą ESTT praktiką, kaip šiuos prašymus išnagrinėtų ESTT.

3.1. Prejudiciniai prašymai, susiję su darbuotojais

2024 m. pradžioje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje *Vilniaus tarptautinė mokykla*. Privačioje ugdymo įstaigoje, kurioje dalis programų dėstoma anglų kalba, dalis darbuotojų (tarp jų ir ES piliečiai), kurie buvo užsieniečiai, nepateikė dokumentų, patvirtinančių, kad išlaikė atitinkamo pagal nacionalinį teisinį reguliavimą lietuvių kalbos egzaminą. Šis teismas teikdamas prašymą siekia išsiaiškinti ar pagal Direktyvą 2005/36/EB draudžiama tokia nacionalinė nuostata, pagal kurią reikalavimas mokėti valstybinę kalbą taikomas be jokių išimčių visiems mokytojams, neatsižvelgiant į jokiais atitinkamos ugdymo įstaigos veiklos specifiškumą lemiančias aplinkybes (2024 m. sausio 26 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, *Vilniaus tarptautinė mokykla*, C-48/24).

Šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį, kad pagal minimos direktyvos 53 straipsnio 3 dalį, kad kitų profesijų, kurios nekontaktuoja su pacientais, šiuo atveju – mokytojų, kalbos patikrinimus galima daryti tik tada, „kai yra didelių ir konkrečių abejonių dėl tinkamo specialisto kalbos mokėjimo jam siekiant užsiimti pageidaujama profesine veikla“ (Europos Parlamentas ir Taryba, 2005). Šiuo atveju, kai pedagogai, kurie dėsto dalykus, dėstomus šia kalba pagal nustatytą įstaigoje programą, reikalavimas, kad jie taip pat mokėtų lietuvių kalbą, iš tikrųjų atrodo perteklinis. Taip pat, kaip ir anksčiau šiame darbe nagrinėtame prejudiciniame sprendime *Saint Prix* ir sprendime *Europos Komisija prieš Kiprą*, ES piliečiai gali būti atgrasomi nuo naudojimosi nuo jiems suteikiamos darbuotojų judėjimo laisvės būtent į Lietuvą, jeigu jiems keliami reikalavimai, nesusiję su jų vykdoma profesine veikla. Dėl to, autorės nuomone, Teisingumo Teismas šioje byloje turėtų priimti sprendimą, kad tokia nacionalinė nuostata, kaip šioje byloje prieštarauja ES teisei.

Italijos nacionalinis teismas ESTT pateikė prejudicinį prašymą dėl to, ar SESV 45 straipsniui prieštarauja tokia nacionalinė nuostata, pagal kurią leidžiama sporto

institucijoms skirti drausminę nuobaudą, kuria draudžiama verstis profesine veikla dvejus metus ne tik nacionaliniu bet ir viršnacionaliniu lygmeniu, priklausančią IFGC (liet. Italijos futbolo federacija) kompetencijai (2024 m. birželio 21 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, *IFGC ir CONI*, C-424/24, 69 p.). Šiuo atveju ZD, sporto klubo vadovas, skundė IFGC ir CONI sprendimą, kuriuo jam buvo paskirta minėta sankcija. Tai įvyko dėl to, nes ZD buvo nubaustas dėl vadovaujamo sporto klubo apskaitos duomenis. Prašymą pateikęs teismas, abejoja, ar nagrinėjamu atveju pagal ES teisę leidžiama apriboti šias laisves, ar yra svarbios viešojo intereso priežastys, kuriomis pateisinamas toks apribojimas, ir ar dėl šių priežasčių gali būti nustatytas toks apribojimas nacionalinės teisės aktais (2014 m. birželio 21 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, *IFGC ir CONI*, C-424/24, 68 p.). Taigi, pagrindinė šio prejudicinio klausimo problema – ar tokia nuostata pagrįstai apriboja ZD, kaip darbuotojo, laisvą judėjimą.

Tokiu atveju pirmiausia turi būti nustatyta, ar tokia priemonė apskritai riboja asmens, kaip darbuotojo, judėjimo laisvę. Neabejotina, kad asmeniui, kaip ZD šioje byloje, apribojus apskritai verstis profesine veikla ne tik Italijos ribose, riboja galimybes tai daryti kitose valstybėse. Tačiau svarbiausias šio prašymo aspektas yra tai, ar tokia priemonė yra proporcinga. Tam, kad tai būtų galima nustatyti, reikia išsiaiškinti, koks viešasis interesas šioje situacijoje yra ginamas (žr. 2.1. skyriuje aptartas bylas *Zyla ir Sozialministeriumservice*). Autorės nuomone, nėra aišku, koks būtent viešas interesas tokiu atveju gali būti ginamas. Šių aplinkybių kontekste panašu, kad tokio pobūdžio sankcija yra išskirtinai privataus pobūdžio, kuriuo IFGC uždrausdama ZD vykdyti profesinę veiklą bando saugoti tik savo asmeninius interesus, nenorint turėti teisinių ryšių su ZD. Dėl šių priežasčių, autorės nuomone, ESTT turėtų priimti sprendimą, kad tokia jurisprudencija, kaip aptariama šioje byloje, prieštarauja SESV 45 straipsniui, numatančiam laisvą darbuotojų judėjimą.

Kitame prašyme priimti prejudicinį sprendimą byloje *Lescollano*, Italijos nacionalinis teismas prašo ESTT išaiškinti, ar draudžiama aiškinti ir taikyti nacionalinės teisės normą, pagal kurią pripažinimo sąlygos gali būti laikomos įvykdytomis net ir tuo atveju, kai kilmės valstybėje narėje įgyta specialisto kvalifikacija neleidžia užsiimti atitinkama profesija toje valstybėje narėje ir nėra teisiškai pripažįstama kaip kvalifikacija, leidžianti užsiimti šia profesija (2024 m. birželio 21 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, *Lescollano*, C-424/24, p. 5). Šios bylos aplinkybės – LO Italijoje Direktyvos EB/36/2005 pagrindu prašė pripažinti Ispanijoje įgytą specialiųjų poreikių asmenų ugdymo specializaciją. Italijos nacionalinės institucijos, remiantis tuo, kad LO

įgyta kvalifikacija nebuvo laikoma oficialia, šį prašymą atsisakė tenkinti. Taigi, šioje byloje kyla probleminis klausimas dėl darbuotojų, įgijusių neoficialių kvalifikacijų pripažinimo kitose ES valstybėse, judėjimo laisvės ribojimo.

Pirmiausia, svarbu išnagrinėti, kaip neoficialios kvalifikacijos nepripažinimas kitoje ES valstybėje narėje gali paveikti darbuotojo, šiuo atveju LO, teisę judėti ES. Iš pradžių atrodytų, kad tai yra judėjimo laisvę ribojanti priemonė. Tačiau šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį į Italijos ir Ispanijos komunikaciją, pateiktą prašyme priimti prejudicinį sprendimą. Iš šios komunikacijos matyti, kad Ispanijoje LO įgyta neoficiali kvalifikacija „nesuteikia teisės užsiimti atitinkama profesija“ (2024 m. birželio 21 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, *Lescollano*, C-424/24, p. 3). Taip pat šioje komunikacijoje Ispanijos institucijos teigia, kad ši kvalifikacija taip pat negali būti pripažinta kitose ES valstybėse. Vadinas, LO kvalifikacija nebuvo pripažinta net jos įgijimo valstybėje. Tuo atveju, kai ES valstybė narė, kurioje buvo suteikta neoficiali kvalifikacija, pati jos nepripažįsta, tokia teisė negali būti suteikiama kitoje ES valstybėje narėje. Tai taip pat neprieštarautų vienodo traktavimo principui tuo atveju, jei visos neoficialios kvalifikacijos Italijoje nebūtų pripažintos. Dėl šių priežasčių, autorės nuomone, Teisingumo Teismas turėtų priimti sprendimą, kad šiuo atveju, kad šiuo atveju Italijos teismo nurodytos teisės normos neprieštarauja ES teisei.

Kitame prašyme priimti prejudicinį sprendimą byloje *Sovisso* Italijos nacionalinis teismas kreipėsi į ESTT prašydamas išaiškinti, ar pagal Reglamentą 883/2004 draudžiamos tokios nacionalinės nuostatos, pagal kurias pateikus prašymą susumuoti įvairiose ES valstybėse sumokėtas įmokas, įprastos minimalios negalios pašalpos priedas mokamas, jei tenkinamas ES valstybėje narėje įmokos būtų mokėtos dešimt metų, o tiems asmenims, kurie visas įmokas mokėjo toje ES valstybėje narėje, minimali išmoka skiriama tik po penkerių metų įmokų mokėjimo laikotarpio (2024 m. rugsėjo 27 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, *Sovisso*, C-633/24, 27 p.). Šios bylos faktinės aplinkybės yra tokios, kad F. F. Prašymas dėl negalios išmokos buvo atmestas, nes Italijoje buvo sumokėtos įmokos tik už penkerius metus, o pagal nacionalines nuostatas, norint įskaityti mokėtas išmokas, šiuo atveju, Šveicarijoje, turėjo Italijoje sumokėti už dešimt metų.

Pradedant analizę nuo to, ar šiuo atveju egzistuoja darbuotojų judėjimo laisvės apribojimas, būtina atkreipti dėmesį, kaip pažymima ir pačiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą, kad SESV 48 straipsnio 1 dalyje yra numatytas tikslas, kad migruojantys darbuotojai įgytų ir išlaikytų teisę į socialines išmokas. Dėl to reikia įvertinti, ar valstybei turint nusistačius tokią sistemą, kaip šioje byloje, sudaroma kliūtis įgyti bei išlaikyti teisę į socialinę išmoką. Autorės nuomone, šiuo atveju reiktų vertinti per prizmę, ar esant tokiai

sistamai darbuotojai būtų atgrasomi nuo naudojimosi judėjimo teise, pavyzdžiui, kaip sprendime *Europos Komisija prieš Kiprą*. Iš tikrųjų, jeigu asmenims, kurie pasinaudoja judėjimo teise, taikomos nepalankesnės sąlygos dėl socialinės išmokos gavimo, turint sumokėti didesnę sumą Italijoje. Toks reguliavimas potencialiai galėtų atgrasyti asmenis nuo išvykimo iš Italijos siekiant dirbti kitose ES valstybėse.

Šioje byloje taip pat gali būti keliamas klausimas dėl vienodo traktavimo. Nors ši norma taikoma visiems vienodai nepriklausomai nuo asmenų pilietybės, bet akivaizdu, kad asmenys, mokėję įmokas Italijoje ir užsienyje yra traktuojami skirtingai. Dėl šių priežasčių, jie yra diskriminuojami, kas yra draudžiama pagal SESV 45 straipsnio 2 dalį. Tai būtų ypač svarbu, jeigu asmuo, norintis gauti Italijoje negalios išmoką, būtų migravęs iš kitos ES valstybės narės, kurioje buvo sumokėjęs įmokų. Jam iš karto būtų taikomi griežtesni reikalavimai nei tiems asmenims, kurie jas mokėjo tik Italijoje. Dėl šių priežasčių, autorės nuomone, ESTT šioje byloje turėtų priimti sprendimą, kad tokios nuostatos, kaip šioje byloje, yra draudžiamos pagal SESV 45, 48 straipsnius bei Reglamentą 883/2004.

Apibendrinus, ES valstybių narių nacionaliniai teismai vis dar susiduria su problemomis taikant apribojimus asmeniui naudotis judėjimo laisve bei socialinės paramos srityje, kai darbuotojas tam tikrą laikotarpį dirbo kitoje valstybėje narėje. Tačiau, šiuo metu, autorės nuomone, probleminis aspektas galėtų būti dėl neoficialios kvalifikacijos pripažinimo byloje *Lescollano*. Būtent čia būtų priimtas svarbus sprendimas dėl neoficialių kvalifikacijų pripažinimo, kai asmens kvalifikacija nepripažįstama jos įgijimo valstybėje.

3.2. Prejudiciniai prašymai, susiję su trečiųjų valstybių piliečiais

Byloje *Safi* Nyderlandų nacionalinis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą siekdamas išsiaiškinti, ar SESV 20 straipsnis turėtų būti aiškinamas taip, kad pagal jį vienam iš tėvų, kuris yra trečiosios šalies pilietis, turi būti suteikiama išvestinė teisė gyventi valstybėje narėje, kurios pilietybę turi jo nepilnametis vaikas ir kurioje tas vaikas gyvena, bet nėra pasinaudojęs savo pilietinėmis teisėmis, o šis vienas iš tėvų, kuris yra trečiosios šalies pilietis, turi teisę gyventi kitoje valstybėje narėje (2024 m. vasario 26 d, prašymas priimti prejudicinį sprendimą, *Safi*, C-147/24, p. 2). Šiuo atveju V, Maroko pilietė, turinti vaiką, kurios vaikas yra Nyderlandų pilietis, turi leidimą gyventi Ispanijoje. Vaiko tėvas neturi darbo pajamų ir gauna socialines išmokas (taip pat yra atleistas nuo pareigos dirbti). V prašymas dėl leidimo gyventi Nyderlanduose suteikimo buvo atmestas.

Šios bylos aplinkybės savo esme labai panašios į tos bylos, kuri buvo šiame darbe jau nagrinėta – *Chavez-Vilchez ir kt.* Vienintelis esminis skirtumas tarp šių dviejų situacijų – V jau turi galiojantį leidimą gyventi kitoje ES valstybėje narėje. Taigi, net jei jai nebūtų leista pasilikti Nyderlanduose ir vaikas būtų priverstas palikti pilietybės valstybę, jis liktų ES. Tačiau, autorės nuomone, kaip ir *Chavez-Vilchez ir kt.* sprendime, svarbu atkreipti dėmesį į vaiko interesus, jo integraciją Nyderlanduose. Dėl to, nors ši aplinkybė yra svarbi nagrinėjant bylą, tačiau ji neturėtų būti lemianti. Turėtų būti siekiama, kad vaikui, ES piliečiui, neprireiktų palikti savo pilietybės valstybės, jei V nebūtų suteiktas leidimas gyventi toje pačioje valstybėje. Be to, svarbu atkreipti į kitas svarbias aplinkybes, išskirtas sprendime *Chavez-Vilchez ir kt.* Dėl to šiai problemai neįmanoma pateikti konkretaus atsakymo, ar esant tokioms aplinkybėms, ES valstybė narė privalo suteikti vienam iš tėvų leidimą gyventi toje valstybėje narėje. Tai yra faktinių aplinkybių nagrinėjimo dalykas, kurį turi atlikti bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas.

Byloje *Bestahme* Airijos nacionalinis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą siekdamas išsiaiškinti, ar Direktyva 2004/38 taikoma asmeniui, kuris būdamas ES piliečio sutuoktinis, gavo leidimą gyventi valstybėje narėje, o vėliau įgijo pilietybę, kai siekiant iširti ir / arba darant išvadą, kad jis apgaulės būdu arba santuokos iš išskaičiavimo būdu įgijo leidimą gyventi ES valstybėje narėje (2024 m. rugpjūčio 11 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, *Besthame*, C-560/24).

Ši byla, pagal analogiją, galėtų būti sprendžiama panašiai kaip ir anksčiau šiame darbe aptarta byla *Y. Z. ir kiti*. Kaip ir šioje byloje, toje byloje įgytų teisių pagrindas buvo apgaulė. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau konstatavo, kad tai gali būti teisėtu pagrindu, dėl ko yra panaikinama įgyta teisė. Tačiau, iš kitos pusės, šioje situacijoje asmuo jau įgijo ES valstybės narės pilietybę. Nors ES teisė reglamentuoja ES piliečių teises, bet joje nenustatyta jokių pagrindų kaip ji gali būti panaikinta ar jos netenkama. Šiuo konkrečiu atveju, atliekamo tyrimo esmė būtų ne dėl to, ar asmuo ne tik neteisėtai gavo leidimą gyventi valstybėje narėje, bet ir pilietybę. Natūralu, kad tokiu atveju būtų tiriamas pagrindas, kurio dėka asmuo įgijo leidimą gyventi atitinkamoje valstybėje narėje. Autorės nuomone, kai asmuo, pasinaudojęs leidimo gyventi teise, įgijo pilietybę ir tiriama, kad minėtas leidimas įgytas neteisėtai, Direktyva 2004/38 turėtų būti taikoma. Todėl Teisingumo Teismas turėtų į Airijos nacionalinio teismo prejudicinį klausimą atsakyti teigiamai.

Iš šio skyriaus matyti, kad Teisingumo Teismui atiteks spręsti sudėtingus, nevienalyčius teisinius klausimus, susijusius su trečiųjų valstybių piliečiais. Tačiau

atkreiptinas dėmesys, kad tiek iš šios dalies, tiek iš II šios darbo dalies matyti, kad padažnėjo atvejų, kai susiduriama su neteisėtu ES suteikiamų teisių įgijimu. Taip pat klausimai, susiję su ES piliečių tema ES valstybėse narėse vis dar kelia klausimų. Tai gali būti dėl dviejų priežasčių – Teisingumo Teismo išaiškinimai nenustato pakankamai aiškių ES teisės aiškinimo taisyklių arba ES teisinis reguliavimas nepateikia pakankamai aiškių taisyklių šioms situacijoms išspręsti pačioms valstybėms narėms.

IŠVADOS

1. Asmenų judėjimo laisvė apima daugelio grupių, įskaitant darbuotojų, jų šeimos narių, trečiųjų valstybių piliečių, būtent fizinių asmenų galimybes judėti ES. Tai yra istoriškai besikeitusi teisė, kurios tikslas visada buvo skatinti ekonominę bei socialinę gerovę ES. Būtent priklausomai nuo asmens priklausomumo atitinkamai grupei, jis turi skirtingas teises judėti, balsuoti bei kitas teises. ES pilietybė suteikia asmenims pačias plačiausias teises ir tai yra pirmoji grupė, kuriai buvo suteiktos judėjimo teisės ES. Šeimos narių teisės yra išvestinio pobūdžio iš ES piliečių, nes jų judėjimo teisės susijusios artimai būtent su ES piliečiais, kurių šeimos nariais jie yra. Tuo tarpu trečiųjų valstybių piliečiai, neturintys šeimyninių ryšių su ES piliečiais, taip pat gali naudotis tam tikromis laisvėmis, sureguliuotomis atskiruose ES teisės aktuose.
2. 2014-2024 m. ESTT darbuotojų judėjimo klausimais daugiausiai susidūrė su klausimais, susijusiais dėl tokių ES valstybių narių priemonių, dėl kurių darbuotojų laisvė judėti galėjo būti potencialiai apribota tokiu būdu, kuris atgrasytų nuo naudojimosi šia laisve. Teisingumo Teismas laikėsi griežto požiūrio ir plačiai aiškino šias priemones, tokiu būdu stipriai apribojant, kokių priemonių ES valstybės narės gali imtis tiek socialinės paramos, tiek kitose srityse, taikytinas darbuotojams, besinaudojantiems teise judėti ES.
3. ES piliečių šeimos narių judėjimo laisvės klausimais 2014-2024 m. ESTT vertindamas ES valstybių narių teises priemones šių asmenų grupės atžvilgiu taip pat laikėsi griežto tokių priemonių vertinimo su tikslu išsaugoti šeimų vientisumą bei apsaugant pačių ES piliečių teises. Būtent pastarajam interesui buvo skiriamas didelis dėmesys, nes tuo atveju, jeigu teisinė priemonė pažeistų būtent ES piliečių teises, ji laikytina prieštaraujančia ES teisei.
4. Vertinant ES valstybių narių priemones, ESTT savo praktikoje 2014-2024 m. ESTT laikėsi nuosaikesnio požiūrio, formaliai aiškindamas ES reglamentus bei direktyvas. Teisingumo Teismas šiuo klausimu laikėsi pastovios nuomonės, kad jei trečiosios valstybės pilietis atitinka šiuose teisės aktuose numatytų sąlygų, jis turi būti traktuojamas kaip ir kiti tos valstybės narės piliečiai socialinės paramos bei kitų sričių klausimais.
5. Šiuo metu ES valstybių narių nacionaliniai teismai vis dar susiduria su problemomis, susijusiomis dėl darbuotojų bei trečiųjų valstybių piliečių teisių judėti ES. Kyla problemos, susijusios su darbuotojų kvalifikacijų pakankamumu bei jų pripažinimu

kitose valstybėse narėse. Taip pat problemos dėl vieno iš ES piliečio tėvų teisės gyventi vaiko pilietybės valstybėje. Į kai kuriuos prejudicinius prašymus ESTT rastų sprendimus į klausimus šiame darbe aptartuose sprendimuose. Šios problemos galimos priežastys – Teisingumo Teismo išaiškinimų šiais klausimais trūkumas arba taisyklių trūkumai ES teisės aktuose.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

ES teisės aktai

- 1) Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (1957).
- 2) Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis (1957).
- 3) Europos Sąjungos sutartis (1992). *Valstybės žinios*, 2004-01-06, Nr. 2-2.
- 4) Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, OL L 229, 2004, p. 35.
- 5) Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 26 d. direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos, OL L 180, 2013, p. 60—95.
- 6) Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 26 d. reglamentas (ES) Nr. 604/2013, nustatantis kriterijus ir mechanizmus, pagal kuriuos nustatoma, kuri valstybė narė yra atsakinga už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, OL L 180, 2013 6 29, p. 31—59.
- 7) Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. direktyva (ES) 2019/1152 dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų Europos Sąjungoje, OL L 186, 2019 7 11, p. 105—121.
- 8) Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. balandžio 24 d. direktyva (ES) 2024/1233, dėl vienos prašymų išduoti vieną leidimą trečiųjų valstybių piliečiams gyventi ir dirbti valstybės narės teritorijoje teikimo procedūros ir dėl valstybėje narėje teisėtai gyvenančių trečiųjų valstybių darbuotojų bendrų teisių, (nauja redakcija), OL L, 2024/1233, 2024.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

- 1) 2014 m. kovo 12 d. prejudicinis sprendimas O., C-456/12, ECLI:EU:C:2014:135.
- 2) 2014 m. birželio 19 d. prejudicinis sprendimas Saint Prix, C-509/12, ECLI:EU:C:2014:2007
- 3) 2014 rugsėjo 10 d. prejudicinis sprendimas Ben Alaya, C-491/13, ECLI:EU:C:2014:2187.

- 4) 2015 m. liepos 9 d. prejudicinis sprendimas Balkaya, C-229/14, ECLI:EU:C:2015:455
- 5) 2016 m. sausio 21 d. sprendimas Europos Komisija prieš Kiprą, C-515/14, ECLI:EU:C:2016:30
- 6) 2016 m. balandžio 11 d. prejudicinis sprendimas Genc, C-561/14, ECLI:EU:C:2016:247.
- 7) 2017 m. gegužės 10 d. prejudicinis sprendimas Chavez-Vilchez ir kt., C-133/15, ECLI:EU:C:2017:354.
- 8) 2018 m. vasario 21 d. sprendimas Matzak, C-518/15, ECLI:EU:C:2018:82.
- 9) 2018 m. gegužės 31 d. prejudicinis sprendimas Valcheva, C-335/17, ECLI:EU:C:2018:359
- 10) 2019 m. sausio 23 d. prejudicinis Zyla, C-272/17, ECLI:EU:C:2019:49.
- 11) 2019 m. kovo 19 d. sprendimas Y. Z. ir kiti, C-557/17, ECLI:EU:C:2019:203.
- 12) 2020 m. vasario 27 d. prejudicinis sprendimas Subdelegación del Gobierno en Ciudad, C-836/18, EU:C:2020:119.
- 13) 2020 m. balandžio 23 d. prejudicinis sprendimas Land Niedersachsen, C-710/18, ECLI:EU:C:2020:299.
- 14) 2022 m. rugsėjo 15 d. prejudicinis sprendimas Teisingumo ir lygybės ministras, C-22/21, ECLI:EU:C:2022:683.
- 15) 2024 m. balandžio 11 d. prejudicinis sprendimas Sozialministeriumservice, C-116/23, ECLI:EU:C:2024:292.
- 16) 2024 m. birželio 13 d. prejudicinis sprendimas Pedro Francisco, C-62/23, ECLI:EU:C:2024:502.
- 17) 2024 m. gruodžio 19 d. prejudicinis sprendimas Caisse d’allocations familiales des Hauts-de-Seine, C-664/23, ECLI:EU:C:2024:1046.

Generalinių advokatų išvados:

- 1) 1992 m. gruodžio 9 d. generalinio advokato G. F. Jacobs išvada, C-49/91, ECLI:EU:C:1992:210.
- 2) 2016 m. rugsėjo 8 d., generalinio advokato M. Szpunar išvada, C-133/15, ECLI:EU:C:2016:659.

Prašymai priimti prejudicinį sprendimą

- 1) 2024 m. sausio 26 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, Vilniaus tarptautinė mokykla, C-48/24.

- 2) 2024 m. vasario 26 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, Safi, C-147/24.
- 3) 2024 m. birželio 21 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, IFGC ir CONI, C-424/24.
- 4) 2024 m. birželio 21 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, Lescollano, C-424/24.
- 5) 2024 m. rugpjūčio 11 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, Besthame, C-560/24.
- 6) 2024 m. rugsėjo 27 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą, Sovisso, C-633/24.

Specialioji literatūra

- 1) Cambien, N. (2014), Cases C-456/12 O. and B. and C-457/12 S. and G.: Clarifying the inter-state requirement for EU citizens?, European Law Blog. doi:10.21428/9885764c.e14e578d.
- 2) European Union (2023), Migration Flows throughout the ‘Arab Spring’, Migration Flows throughout the ‘Arab Spring’. Interaktyvi nuoroda: https://capacity4dev.europa.eu/discussions/migration-flows-throughout-arab-spring-0_en.
- 3) Ferri, F. (2016), Free Movement of Workers and Old-age Benefits: The Court of Justice of the European Union’s Standpoint in Commission v. Cyprus (C-515/14), European Papers, Vol. 1, No. 1, European Forum, p. 347-348, doi: 10.15166/2499-8249/34.
- 4) Hurwitz, A. (1999), The 1990 Dublin Convention: A Comprehensive Assessment. International journal of refugee law. 11 (4), p. 646–677.
- 5) Kochenov, D. (2021), ‘Civis Europeus Suma’, Thirty years on: Opinion of Advocate General Jacobs in Konstantinidis, SSRN Electronic Journal. doi: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3946362>.
- 6) Komendová, J., Horecký, J. (2021), The Notion of “Worker” for the Purpose of EU Social Policy and its Interpretation by the Court of Justice of the European Union. Białostockie studia prawnicze (Uniwersytet w Białymstoku). 26 (2), p. 51–60.
- 7) Kosińska, A. M., Kunysz, A. (2019), Cultural Rights of Third-Country Nationals in EU Law. 1st ed. 2019. Cham: Springer International Publishing.
- 8) des Places, S. B. (2024), Who Counts as a Family Member?: On the Importance of “Doing Family” in EU Law, in The Family in EU Law, p. 56–75. Interaktyvi nuoroda: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge->

core/content/view/31EF3E730D115FAF7E6FD31EFA61DA89/9781009498821c4_56-75.pdf/who-counts-as-a-family-member.pdf.

- 9) Oosterom-Staples, H. (2018), The Triangular Relationship Between Nationality, EU Citizenship and Migration in EU Law: A Tale of Competing Competences. *Netherlands international law review*. 65 (3), p. 431–461.

SANTRAUKA

Šiame darbe, remiantis ES teisės aktais, nagrinėjant nuo pat šios teisės ištakų pradžios, apibrėžiama asmenų judėjimo laisvės sąvoka. Taip pat remiantis tiek ES teisės aktais, tiek Teisingumo Teismo išaiškinimais apibrėžiamos „darbuotojo“, „šeimos nario“ bei „trečiųjų valstybių piliečių“ sąvokos. Būtent dėl šių asmenų grupių judėjimo laisvės ES buvo nagrinėjama pastarojo dešimtmečio, 2014-2024 m., Teisingumo Teismo praktika, kokio požiūrio į ES valstybių narių priemonės, potencialiai apibojančias šiame darbe aptariamą laisvę. Be to, šiame darbe apžvelgiami rašymo metu pateikti, bet Teisingumo Teismo dar neišnagrinėti, prašymai priimti prejudicinį sprendimą, susiję su šių asmenų judėjimo laisvės apribojimais. Šiuo klausimu pateikiamos autorės nuomonės, kaip šios bylos galėtų būti išnagrinėjamos Teisingumo Teismo, ieškant atsakymų būtent pastarojo dešimtmečio Teisingumo Teismo sprendimuose tapačiais arba panašiais klausimais.

SUMMARY

This paper defines the concept of the freedom of movement of persons, based on EU legislative acts, examining the concept at hand from origins to what it is at this day. It also defines the concepts of “worker”, “family member” and “third-country national”, based on both EU law and the European Court of Justice's interpretations. It is in relation to the freedom of movement of these specified groups of persons that the case-law over the last decade, specifically from year 2014 to 2024, of the European Court of Justice, has been examined in terms of how EU Member States' measures potentially hindering the freedom at issue in this paper are approached. Moreover, this work reviews requests to give preliminary rulings concerning restrictions on the freedom of movement of these groups of individuals that have been submitted at the time of writing but have not yet been examined by the European Court of Justice. In this regard, the author's views are expressed on how these cases could be examined by the European Court of Justice, looking specifically to the European Court of Justice's judgments on identical or similar issues over the last decade.